

Pravlјice Avgusta Pavla v prekmurskem cankovskem govoru

Zinka Zorko,* Anja Benko**

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 811.163.6'282(497.4Prekmurje):929Pavel. A.

Zinka Zorko, Anja Benko: Pravlјice Avgusta Pavla v prekmurskem cankovskem govoru. Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 85=50(2014), 3, str. 83–111

Razprava o zapisu treh prekmurskih pravljic v cankovskem narečju (matere Avgusta Pavla in Avgusta Pavla) osvetljuje razmerje med materinim zapisom pravljic v pogovornem jeziku zahodnega prekmurskega ravenskega govora in Pavlovim zapisom v strokovnem ter slogovno obogatenem besedilu z znanstvenimi dialektološkimi znaki po izgovoru. Avgust Pavel je pravljice objavil na Madžarskem, v *Časopisu* leta 1913 in 1914. Vsako je pod črto prevedel v madžarščino in ob tem v madžarščini razložil pomen posameznih narečnih besed. Mati mu je poslala pet pravljic, sin je objavil štiri, v razpravi pa so jezikovno analizirane tri pravljice.

Ključne besede: prekmursko narečje, ravensko podnarečje, govor Cankove, Avgust Pavel, Elizabeta Pavel, pravljice, rokopisni zapisi, narečni zapisi

1.01 Original Scientific Article

UDC 811.163.6'282(497.4Prekmurje):929Pavel. A.

Zinka Zorko, Anja Benko: Fairytales by Avgust Pavel in the Prekmurje Cankova speech. Review for History and Ethnography, Maribor 85=50(2014), 3, pp. 83–111

The present contribution about three Prekmurje fairytales in the Cankova dialect (penned by Avgust Pavel and his mother) highlights the relation between (1) the fairytales by Avgust Pavel's mother, written in the spoken variation of the west-Prekmurje Ravensko speech, and (2) Pavel's version of these fairytales, which are technical, stylis-

* Dr. Zinka Zorko, zasl. red. prof., SAZU Ljubljana, zinka.zorko@um.si

* Dr. Anja Benko, doc. lekt., Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru, Koroška c. 160, SI – 2000 Maribor, anja.benko@um.si

tically enriched texts with dialectal characters denoting pronunciation. Avgust Pavel published his fairytales in 1913 and 1914 in Hungary in the publication *Časopis*. In a footnote, each of them was translated in Hungarian, while the meanings of individual dialect words were likewise explained in Hungarian. His mother had sent him five fairytales, Pavel published four and this contribution linguistically analyses three of them.

Key words: Prekmurje dialect, Ravensko subdialect, Cankova speech, Avgust Pavel, Elizabeta Pavel, fairytales, handwritten fairytales, dialectal writings

AVGUST PAVEL (1886–1946)

Avgust Pavel se je rodil 28. avgusta 1886 na Cankovi, v takratni Železni županiji Ogrske. Njegov oče je bil kmet in krojač, mati, doma iz Strukovcev, pa gospodinja. V zakonu se jima je rodilo enajst otrok. Zgradili so si hišo v Skakovcih, nato pa so se preselili v Potrno pri Radgoni in tam živeli do očetove smrti leta 1924. Avgust Pavel se je nato vpisal na gimnazijo v Monoštru, višje razrede pa je z odliko dokončal v Sombotelu. Po maturi se je vpisal na Filozofsko fakulteto v Budimpešti, kjer je študiral madžarščino, latinščino in slovansko jezikoslovje. Leta 1909 je izdal v madžarščini napisano delo *Glasoslovje cankovskega slovanskega narečja*. Leta 1911 je odlično opravil pedagoški izpit in dobil profesorsko diplomo. Dve leti kasneje je doktoriral na peštanski univerzi in se nato leta 1914 v Monoštru poročil z Ireno Benkö. Med prvo svetovno vojno je bil vpoklican v vojsko, bil ranjen in je zato moral pet let hoditi z berglami. Leta 1920 je postal profesor na dekliški gimnaziji v Sombotelu. V tem času je bila ustanovljena Univerza v Ljubljani in povabili so ga kot predavatelja, a službe zaradi družine ni mogel sprejeti. Delal je tudi v sombotelski muzejski knjižnici in tam tudi vodil muzej. Svoje prispevke je pričel objavljati leta 1933. v *Časopisu Železne županije – Vasi szemle*. Leta 1941 so ga imenovali za docenta za južnoslovanske jezike in literature v Szegedu. Po izbruhu druge svetovne vojne so Prekmurje priključili Madžarski. V šolah je bila kot učni jezik uvedena madžarščina, zato je Avgust Pavel že leta 1942 napisal prekmursko slovnico v madžarščini, ki pa je ostala do leta 2013 v rokopisu. Umril je leta 1946.

Avgust Pavel je bil jezikoslovec, pesnik, literarni zgodovinar, etnolog, prevajalec, urednik, knjižničar, profesor madžarščine in latinščine ter muzeolog. Pavlovo delo *Glasoslovje slovenskega narečja Cankove* (1909) v madžarščini je natančen opis prekmurskega samoglasniškega in soglasniškega sistema ter glasovnih inovacij v cankovskem govoru, izhajajoč iz stare cerkvene slovanščine in tudi knjižne slovenščine. Pavlov budimpe-

štanski učitelj O. Asbóth¹ je slavistični javnosti v nemščini predstavil Pavlovo *Glazoslovje*.

Med madžarsko okupacijo Prekmurja so madžarski oblastniki organizirali tečaje za »jugoslovanske« učitelje in za madžarske, ki so se v šoli srečevali z »vendščino«. Avgust Pavel je sodeloval pri programih izobraževanja vsaj do leta 1943. Prizadeval si je, da bi lahko izdal za potrebe učiteljev v Prekmurju »vendsko« slovnico *Vend nyelvtan (Prekmurska slovenska slovnica)* v madžarščini. Delo je ostalo v rokopisu/tipkopisu, saj Prosvetno društvo v Murski Soboti, ki je bilo pomadžarjeno, ni dalo priporočila za natis. Slovnica je pisana v madžarskem črkopisu in avtor se je v njej odločil za opis živega jezika, ki se je v tistem času uporabljal v Prekmurju. Predgovoru sledijo poglavja *Narod in jezik*, *Narečja*, *Glazoslovje*, *Oblikoslovje*, *Besedoslovje* in *Skladnja*. Gre za sinhrono kontrastivno slovnico, za katero je poleg svojih raziskav starega prekmurskega jezika uporabljal tudi Breznikovo *Slovensko slovnico za srednje šole* (1934). Bogato ilustrativno gradivo ohranja pred pozabo veliko prekmurske leksike in pregovorov. Pavlova *Prekmurska slovenska slovnica – Vend nyelvtan* je izšla leta 2013 pri Mednarodni knjižni založbi Zora (Zora, 100) v Mariboru.²

Avgust Pavel je bil izpovedni pesnik. Izdal je dve pesniški zbirki: *Tako pojem psalme v naročju slepe doline* (1933) in *Zažgani gozd* (1936). V madžarščino je prevajal dela Frana Ksaverja Meška (črtica *Včasih sem sanjal*), Ivana Cankarja (*Hlapec Jernej in njegova pravica*, *Potepuh Marko*, *Kralj Matjaž* in roman *Na klancu*), Frana Levstika (*Martin Krpan*), Simona Jenka, Josipa Murna, Otona Župančiča, Franceta Prešerna, Dragotina Ketteja, Prežihovega Voranca (novela *Boj na požiralniku*) ter tudi slovenske ljudske pesmi. Njegovi prevodi pomenijo začetek novega obdobja medsebojne duhovne obogatitve dveh narodov in začetek plodnejšega sožitja sosednjih kultur. V prevodih se je Pavel v besedi in ritmu tesno držal izvirnika.

Pomembno je tudi Pavlovo etnološko in muzeološko delo. Od leta 1928 je zbiral keramiko in predmete, povezane s prehrano, s stavbarstvom, z ljudsko umetnostjo, s poljedelstvom, z živinorejo, z lovom na ptice in z otroškimi igrami.

Hči Avgusta Pavla, Judit Pavel, je Zinki Zorko leta 2013 podarila rokopise petih pravljic, ki jih je v cankovskem govoru zapisala Pavlova mati in

¹ O. Asbóth (1852–1920) je bil utemeljitelj madžarske znanstvene slavistike, predaval je rusko slovnico. Naučil se je prekmurščine in si je v njej tudi dopisoval s Pavlom.

² Knjigo je uredil Marko Jesenšek s Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, prevedla pa jo je Marija Bajzek Lukač, profesorica na budimpeštanski univerzi, rojena na Gornjem Seniku v Porabju.

jih poslala sinu na Madžarsko. Mati jih je sinu poslala z opravičilom, da je imela težave z zapisom. Prosila ga je, naj to, če se mu zdi potrebno, popravi. Avgust Pavel je objavil štiri materine pravljice, ki jih je tudi naslovil: *Mrtvec je prišlo po svojo diklino, Kak je edin človek s pekla svoj krstni list nazai prineso, Te grački grof pa tri sestre, Razbojnicke pa š čarne šoule diak*. Pavel je prvi za poljsko-ruskim jezikoslovcem Baudouinom de Courtenayem zapisal ta besedila z znanstvenimi dialektološkimi znaki po izgovoru. Pod črto je nato besedila prevedel v madžarščino in nadrobno razložil nekatere besede in oblike.

V razpravi je natančno predstavljen prekmurski cankovski govor v prvi polovici 20. stoletja, ki je Avgustu Pavlu pomenil dragoceno materinščino in ki mu je posvetil jezikoslovne študije. Nato so analizirane prva, druga in četrta materina pravljica.

PREKMURSKO NAREČJE³

Prekmursko narečje sestavljajo tri podnarečja: (1) goričko (Goričko, severno od Cankove), (2) ravensko (od Cankove proti vzhodu in južno od Murske Sobote do Rakičana) in (3) dolinsko (južno od Rakičana do reke Mure in ob Lendavi), ki se razlikujejo po mlajših prekmurskih inovacijah: (1) kratki in nenaglašeni *a* se v goričkem in ravenskem podnarečju zaokrožujeta, v dolinskem pa se pod vplivom prleškega narečja zaokrožuje dolgi *a* v *o:/â:*, kratki naglašeni in nenaglašeni *a* pa ostajata odprta vokala; (2) končni *-l* se v goričkem in ravenskem podnarečju izgovarja kot *-o*, v dolinskem kot *-u*; (3) zvočnik *j* se v goričkem in ravenskem podnarečju izgovarja kot *dj* ali kot *g*, pred *a*, *e* in *o* kot *dž*, ohranjen pa je v dolinskem podnarečju; (4) pred zlogotvornim *l* se v ravenskem in dolinskem podnarečju *t* premenjuje s *k* (*'tolči > tuči > 'kuči, 'kusta* 'noseča').

V prekmursko narečje, natančneje v ravensko podnarečje, spada tudi govor Cankove, ki ohranja večino prekmurskih glasov, nekaj pa je tudi inovacij: (1) ohranja strukturne prvine slovenskega jezika (kratko naglašene samoglasnike kot reflekse starega akuta, novega akuta na *e*, *o* in polglasniku ter kot rezultat naglasnega umika na prednaglasna *e* in *o*), (2) ohranja

³ Besedilo je bilo pripravljeno z vnašalnim sistemom ZRCola (<http://ZRCola.zrc-sazu.si>), ki ga je na Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU v Ljubljani (<http://www.zrc-sazu.si>) razvil dr. Peter Weiss.

dolgi tematski samoglasnik *-e-* v sedanjiku naglasnega vzorca tipa *ne'se:š*, *zo've:š* (gre za zvezo z zahodnoslovanskimi jeziki, posebno s slovaščino), (3) posebna in edinstvena sta razvoj *j* v *dj*, *g*, *dž* iz izgovor sprednjih zao-kroženih samoglasnikov *ü* in *ö*. Posebnosti so tudi v besedju, ki izkazuje dolgotrajno odrezanost od drugih slovenskih narečij in se zaradi stika s sosednjimi jeziki, z nemščino in z madžarščino, močno razlikuje od osred-njeslovenskega.

Glede naglasnih pomikov pozna prekmurščina premik cirkumfleksa za zlog na desno, ko so se podaljšali kratko cirkumflektirani *o*, *e* in *ə* (*zlâto* > *zlatô*, *òko* > *ôko* > *okô*). S pojavitvijo novega cirkumfleksa se je povečalo število cirkumflektiranih samoglasnikov, in sicer v primeru, če je bila odpravljena dolžina ali šibki polglasnik za skrajšanim staroakutiranim zlogom. V cankovskem govoru se pojavljajo še notranji naglasni umiki (*no'si:ti* > *'nošiti*) in umik naglasa s kratko naglašene-ga zloga na predhodni dolgi zlog.

Leta 2001 je bilo na Cankovi zbrano dialektološko gradivo,⁴ ki v grobem potrjuje ugotovitve Avgusta Pavla iz leta 1909, še posebej na glasoslovni in oblikoslovni ravni. Ugotovljeno je namreč, da v današnje leksikalno podobo cankovskega govora vstopajo sodobne knjižne besede.

GLASOSLOVJE⁵

Samoglasniški sestav

Govor Cankove razlikuje dolge (*i:/i:ĩ*, *ü:/ü:ĩ*, *u:/u:ũ*; *ɛ:*, [ö:], [ɔ:]; *e:ĩ*, *o:ũ*; *a:*; + *r:*) in kratke naglašene samoglasnike (*i*, *ü*, *u*; *ɛ*, *ö*, *ɔ*; *e*, *â*; + *r*) v katerem koli zlogu. Govor pozna tudi nenaglašene samoglasnike (*i*, *u*; *ɛ*, *ö*, *ɔ*, *e*, *â*⁶; + *l*, *r*).

Dolgi naglašeni samoglasniki so nastali iz starih in novih cirkumflektiranih samoglasnikov: *i:/i:ĩ* ← cirkumflektiranega dolgega *i* (*bo'gi:ĩ se*, *'bi:ĩla*, *gu'çi:ĩn*, *'si:ni*, *'zi:ĩma*); *ü:/ü:ĩ* ← *u* (*b'rü:ĩs*, *'kü:ĩpiti*, *g'rü:ĩška*);

⁴ Dialektološko gradivo je že bilo objavljeno (Zorko 2003: 88–94).

⁵ Glasoslovje prekmurskih govorov je bilo večkrat predstavljeno in opisano. Glej Greenberg (1993: 465–487) in Zorko (2003: 74). V tem poglavju podajamo zgolj najbistvenejše lastnosti govora na glasoslovni in oblikoslovni ravni, ki so potrebne za razumevanje Pavlovih narečnih pravljic, zapisanih v nadaljevanju prispevka.

⁶ V razpravi se zapisuje kot *a*.

u:/u:u ← *ł* ('ku:čti, 'vu:uk); *ɛ:* ← *e* ('mɛ:t, 'pɛ:č), *ɛ* ('pɛ:tek), *ə* ('dɛ:m); *ö:* ← *u* ('kō:jati 'kuhati'); *o:* ← *-ł* (cv'rō:, m'rō:); *e:ī* ← *ě* ('be:īli, c've:īt, s've:īt); *o:ū* ← *o* (me'so:ū, 'no:uč), *o* (gu'lo:ūp, 'po:ūt); *a:* ← *a* (g'la:va, t'ra:va); *r:* ← *ṛ* ('čr:f, 'gr:m, 'ṃr:złca).

Kratki naglašeni samoglasniki pa so nastali iz staro- in novoakutiranih ter iz umično naglašanih vokalov: *i* ← *i* ('lipa, 'miš, 'riba); *ü* ← *u* (k'lün, 'küšcar); *u* ← *ł* ('pun); *ɛ* ← akcent. *ě* ('čɛsta, st'reja); *o* ← novoakut. *o* ('noši, p'rōši, 'noš), akcent. *o* (g'oba, 'toča); *ö* ← *i, ě, ə, o, u* ('šörki, 'džöu, 'vöter); *e* ← akcent. *ɛ* (te'leta, 'zet), sekund. nagl. *e* ('žena, 'pekli), akcent. *ə* ('meša, 'pes), akcent. *e* ('gesi 'kis, 'ren 'hren, 'zeldže); *ā* ← akcent. *a* (k'rāva); *ṛ* ← akcent. *ṛ* ('bṛf, 'gṛča, 'vṛba).

Nenaglašeni *i* je lahko nastal tudi iz nenaglašenege jata ('medvit, zvi'ri:na) in iz nenaglašenege *u* (liš'čānje 'lupina').

Soglasniški sestav

Zvočnik *v* se obnaša kot nezvočnik pred soglasniki in pred premorom ('za:vec – 'za:fc̣i 'zajec – zajci', 'o'fca 'ovca'); sklop *-vi-* > *-ji-* (brada'ji:ca 'bradavica'), *-vi-* > *-j-* (s'li:vojca 'slivovica').

Zvočnik *j* > *g*, za nezvenečimi soglasniki *v k*, pred *a, o, u* (včasih tudi pred *e*) pa *v dž* (bo'gi:n se 'bojim se', d're:ivge 'drevje', 'džāboko 'jabolko', vlas'kɛ: 'lasje', 'zeldže 'zelje'). Avgust Pavel je za takšne primere zapisoval samo *d'* in ne dveh alofonov. Iz tega sledi, da je *dž* ali mlajši pojav ali pa je z omenjenim Pavlovim znakom zapisan zlitnik *dž*.

V cankovskem govoru *l'* in *ł* sovpadeta v *l* še pred razvojem *-łv -o* (k'ra:o 'kralj').

Končni *-m* > *-n* (dɛlan 'delam', 'pi:išen 'pišem'), *-mn-* > *-vn-* (v'no:ugo 'mnogo'), *-mn-* > *-ml-* ('po:ūmliti 'pomniti'); *h* ~ *j* ~ \emptyset (st'ra:j/st'ra: 'strah', 'i:ža 'hiša', se prela'di:ila 'se prehladila'), *-xč-* > *-šč-* ('šče:iš); *šč* je ohranjen (na 'tešče, 'pi:išče).

Naglasni premiki v prekmurščini

Prekmurščina pozna premik cirkumfleksa za zlog na desno, ko so se podaljšali kratko cirkumflektirani *o, e, ə* (zlâto > zlatô, ðko > ôko > okô). Število cirkumflektiranih vokalov se je povečalo s pojavitvijo novega cirkumfleksa, če je bila odpravljena dolžina ali šibki polglasnik za skrajšanim staroakutiranim zlogom (vi'di:mo > 'vi:dimo).

Cankovske oblike z drugim naglasnim umikom na predpono so: *'pɔɡno*, *'pɔslo*, ostal pa naj bi prvotni dolgi cirkumfleks v oblikah *o'dɛ:ɡno*, so *'o:ɯdali*, *'po:ɯbro*, *'zɛ:ʒgo*.

Notranji naglasni umiki tipa *no'siti* > *'nɔsiti*: s kratko naglašenege zloga se je naglas umaknil na predhodni dolgi zlog: *'ku:piti* > *'kū:piti*, *m'la:titi*, *'pi:sati*, *'pū:stiti*, *z'gū:biti*. Če je bil sedanjik naglašen na tematskem zlogu, je naglas umaknjen, vendar ne vedno: *z'gū:biti* ~ *zgi'biti*; vedno pa: *bo'džâti*, *bo'gi: se*, *dr'žâti*, *go'rêti*, *tr'pêti*.

Tip *'za:bava* je nastal v trizložnicah, kjer je prvotno naglašeni zlog postal novocirkumflektiran *'za:bàva*, zlog pred njim pa je bil že v praslovanščini kratek.

Avgust Pavel ima: *'za:bava*, *'ko:ɯlena*, *'ko:ɯdila*, *'na:pota*, *'na:vada*, *'po:ɯsida* 'posojilo', *p'ri:sega*.

Nepojasnjene ostanejo oblike: *'o:ɯtava*, *'mɔtika*, *'lɛpota/le'po:ɯta*.

OBLIKOSLOVJE

Oblikospreminjevalni in oblikotvorni vzorci ohranjajo izvirne slovan-ske končnice, vsa tri števila in vse tri spole. V cankovskem govoru se trdno ohranja dvojina pri vseh spolih, srednjespolske končnice v množini s tematičnim *a* pa povzročajo globinsko prehajanje samostalnikov srednjega spola v ženski spol, saj imajo levi ujemanli prilastki in povedkova določila ženskospolske končnice in osebila (*'Dɛlo san k'mɛçke 'de:ɯla*).

Samostalniška beseda

Samostalniki moškega spola se sklanjajo po nepremičnem, premičnem,⁷ mešanem in končniškem naglasnem tipu.⁸

V imenovalniku množine se končnica *-je* za *v* fonetično realizira kot *-ge* ali *-dže*: *bre'go:ɯvdže*, *la'so:ɯvdže*, *vra'go:ɯvdže*. Samostalnik *ljudje* izgovarjajo kot *lid'gɛ:* ali *li'džɛ:* in sklanjajo: *li'di:ɯ li'de:ɯn li'di:ɯ li'da:j lid'mi/li'da:mi*.

⁷ Nekaj samostalnikov se sklanja po premičnem naglasnem tipu: *č'lovik člo'vɛka*, *'gɛçmen gɛç'mɛna*, *'gezik ge'zika*.

⁸ Vzorec za naglasni tip: ednina → *b'rât b'râta b'râti b'râta b'râti b'râton*; dvojina → *b'râta b'râtof b'râtoma b'râta b'râtoma b'râtoma*; množina → *b'râti b'râtof b'râton b'râte b'râtaj b'râtami/b'râti*.

Posebno pozornost je treba posvetiti oblikam tipa *vuc'ke*: v prekmurščini. Sledovi druge praslovanske palatalizacije *k* in *g* pred končnico *-i* so ohranjeni prav v moškem imenovalniku množine; kasneje se je končnica *-je* iz moške *i*-jevske sklanjatve prenesla tudi na ta tip. Ker se *j* izgovarja z visoko vzdignjenim hrbtom jezika kot [g], ta za nezvenečim soglasnikom izgubi zven in se izgovarja kot [k]: *'dēdecke*, *sr'ma:cke*.

Posebnosti prve moške sklanjatve so: v dajalniku in mestniku ednine je končnica *-i* (nastala iz *u* prek *ü*); v orodniku ednine se končnica *-om* glasi *-on* (razlog: končni *-m* > *-n*); v dajalniku, mestniku in orodniku dvojine je končnica *-oma/-a:ma*; za *c*, *j*, *č*, *ž*, *š* ni preglasa (*s ko'va:čon*, *s st'ri:ḡcon*); samostalniki na *-r* ne podaljšujejo osnove (*lo'pa:r lo'pa:ra*), medtem ko jo samostalniki na *-o* podaljšujejo z *-j-* (npr. *'Jānko*, *'Jānkoja*); v mestniku množine je posplošeno končnico *-ah* po onemitvi končnega *-h* zamenjala končnica *-aj*. Obravnavani govor ne pozna nesklonljivih samostalnikov moškega spola, posamostaljeni pridevniki pa se sklanjajo po pridevniški sklanjatvi.

Samostalniki ženskega spola s končnico *-a* (npr. *'lipa*,⁹ *'ro:uka*, *'no:uga*¹⁰) se sklanjajo po nepremičnem in mešanem naglasnem tipu. Pri tipu *meglà* se naglas umakne na levo; odraz polglasnika je široki *e*: *'megla*; sklanja se kot *'lipa*. Posebno sklanjatev imajo samostalniki *gospa*,¹¹ *mati*¹² in *hči*.¹³

Oblike samostalnikov srednjega spola so sicer dobro ohranjene, a so le nekateri samostalniki v ednini prešli med ženske.¹⁴

Samostalniki ženskega spola brez končnice se v drugi ženski sklanjatvi sklanjajo po nepremičnem (*'miš*¹⁵) ali mešanem (*'no:uč*,¹⁶ *k'le:it*, *'ma:st*, *'pe:ič*, *'po:ut*) naglasnem tipu. Posebno sklanjatev ima samostalnik *kri*.¹⁷ Sa-

⁹ Ednina → *'lipa* *'lipe* *'lipi* *'lipo* *'lipi* *'lipof*; dvojina → *'lipi* *'lip/lipi* *'lipama* *'lipi* *'lipama* *'lipama*; množina → *'lipe* *'lip/lipi* *'lipan* *'lipe* *'lipaj* *'lipami*.

¹⁰ Ednina → *'no:uga* *no'gē*: *'no:ugi* *no'go:u* *'no:ugi* *no'go:uf*; dvojina → *'no:uga*/*no'gē*:*ḡ* *'no:uk* *no'ga:ma* *'no:ugi*/*no'gē*:*ḡ* *no'ga:ma* *no'ga:ma*; množina → *no'gē*: *'no:uk* *no'gân* *no'gē*: *no'gāj* *no'ga:mi*. Po tem zgledu se sklanja tudi samostalnik *'ro:uka*.

¹¹ *Gos'pa*: *gos'pe*: *gos'pe:j* *gos'po:u* *gos'pe:j* *gos'po:uf*.

¹² *Māti* *'mātere* *'māteri* *'māter* *'māteri* *'ma:terdžof* (metatonija).

¹³ *'Či:ḡ* *'če:ri*/*če'ri*: *'če:ri* *'če:r* *'če:ri* *čer'džo:uf*.

¹⁴ *'Gümla* *'gümlē*, *'o:uka*/*o'ko:u*, *'okna* *'okne*, *'ve:ḡdra* *'ve:ḡdre*, *'vüja* *'vüje*.

¹⁵ Ednina → *'miš* *'miši* *'miši* *'miš* *'miši* *'mišjof*; dvojina → *'miši* *'miši* *'mišama* *'miši* *'mišama* *'mišama*; množina → *'miši* *'miši* *'mišan* *'miši* *'mišaj* *'mišami*.

¹⁶ Ednina: *'no:uč* *no'či:ḡ* *'no:uči* *'no:uč* *'no:uči* *noč'jo:uf*; dvojina → *'no:uči* *no'či:ḡ* *no'ča:ma* *'no:uči* *no'ča:ma* *no'ča:ma*; množina → *no'či:ḡ* *no'či:ḡ* *no'čân* *no'či:ḡ* *no'čāj* *no'ča:mi*.

¹⁷ *'Kř:f* *kř'vi:ḡ* *'kř:vi* *'kř:f* *'kř:vi* *křv'džo:uf*.

mostalniki, ki se v knjižnem jeziku končujejo na *-ev* ('čerkev¹⁸), se v ednini sklanjajo po drugi ženski sklanjatvi.

Posamostaljeni pridevniki se sklanjajo po pridevniški sklanjatvi.

Samostalniki srednjega spola se sklanjajo po nepremičnem, premičnem in mešanem (*ne'bo:u ne'ba:; bla'go:u bla'ga:, v b'la:gi*) naglasnem tipu. Razdelimo jih lahko na štiri skupine. Prva ohranja večino sklonil tudi v dvojini in množini, le da imajo ujemalni prilastki in povedkova določila v množini ženske končnice oziroma osebila ('leto,¹⁹ 'ko:ulo, 'džâjce). Druga skupina v množini prevzema ženske končnice (*d're:ivo*²⁰); tretja podaljšuje osnovno in ohranja srednjo sklanjatev ('teme²¹), četrta pa se že v ednini feminizira ('o:uka 'o:uke, 'pera 'pere). Samostalnika *ge:tra* 'jetra' in *p'lü:iča* 'pljuča' sta ženskega spola.

Samostalniški zaimki so osebni,²² povratno osebni,²³ vprašalni, oziralni, poljubnostni, nikalni ('nišče, 'nika) in mnogostni ('mâlošto, 'mâloka).

Pridevniška beseda

Pridevnik je v nedoločni obliki, če se končuje na *-en* ('betežen, 'pâmeten, s'me:išen, s'rečen, 'žâlosten, 'ž'meten). Večina drugih pridevnikov se v moškem spolu imenovalnika ednine končuje na *-i* (*g'lôboki, 'nisiki, p'lântavi, 'šürki*).²⁴ Stopnjujejo se z obraziloma *-ši* in *-ejši* ali pa opisno z *'bôle* in *'mę:nje*.²⁵

¹⁸ Cerkev: 'čerkev 'čerkvi 'čerkvi 'čerkef 'čerkvi 'čerkvijof; breskev: b'reškef b'reškvi; bukev: 'bü:kef 'bü:kvi.

¹⁹ Ednina → 'leto 'leta 'leti 'leto 'leti 'leton; dvojina → 'leti 'le:it 'letoma 'leti 'letoma 'letoma; množina → 'le:ita 'le:it 'le:iton 'le:ita 'le:itaj 'le:iti/'le:itami.

²⁰ *D're:ivo; d're:ivi; d're:ive d're:if d're:ivan d're:ive d're:ivaj d're:ivami.*

²¹ 'Teme te'męna; 'temeni; te'męna.

²² Jaz → 'ges/ge me'nę; me 'meni mi me'nę; me pr 'meni z 'menof/'meof; enako se sklanja 'ti: 'ti; 'müva/'müvi 'näja 'näma; 'vüva 'vüvi; 'mi: 'nas 'vi: 'väs; un n'jega n'jemi; 'una n'je: n'jo:j n'jo:u p'rinjoj ž/z n'jo:uf; 'unadva n'jiva, 'uni n'ji:j.

²³ *Se'bę: se 'sebi si se'bę: se p'risebi s 'sebof/s 'seof.*

²⁴ Sklanjatev pridevnikov moškega spola: ednina → 'le:ip -i -oga -omi -oga/-i -on -in; dvojina → 'le:ip -iva -i -ima -iva -ima -ima; množina → 'le:ip -i -i -in -e -aj -imi. Ženska sklanjatev: ednina → 'le:ipa -e -oj -o -oj -of; dvojina → 'le:ip -ivi -i -ima -i -ima -ima; množina → 'le:ipe -i -in -e -aj -imi.

²⁵ 'Le:ipi 'lepši 'naj'lepši, 'lejki le'žejši, d'ra:gi d'râkši, 'teški te'žejši, 'ma:li 'mę:nši, 'du:ugi 'dukši, 'velki 've:kši.

Pridevniški zaimki so osebni svojilni ('moj 'moja 'mojo, t'voj t'voja t'vojo),²⁶ kazalni ('te:, 'ta:, 'to:u; 'teva 'tisti, 'of, 'ova, 'ovo, 'isti, 'ta:kši),²⁷ vprašalni ('š'teri, 'š'tera, 'š'tero; 'kākši; 'čidi), nikalni ('niš'terni) in celostni ('sākši, 'ves, 'ce:ili).

Glavni števniki 'eden/'en se sklanja po pridevniški sklanjatvi.²⁸ Od štirideset dalje so desetine na prvem mestu ('š'tiride'se:t'ena 'enainštirideset'). Za tisoč govorijo 'gezero. Pri vrstilnih števnikih se v obliki t're:či 'tretji' pojavlja jotacija.

Glagol

Glagoli v cankovskem govoru so dovršni in nedovršni, prehodni in neprehodni, imajo posebne oblike za povedni in velelni naklon ter za trpni način.

Sedanjiška spregatev je tematska, z ohranjenim osebilom -va in -ve (za ženski spol) v prvi osebi dvojine. Dvozložni glagoli imajo tematski e v osebilu naglašen.²⁹

Uporabljajo obliko za predpretekli čas. Nedoločnik ima obrazilo -ti/-(č)ti ('dēlati, 'pečti); namenilnik pa ohranja svojo obliko in vezavo z rodilnikom (g'rēm 'dēlat, 'pečt k'rūja).

Deležnik na -l ima končaj -o/-u ('peko, z'digno; 'sēdo si'de:ila si'dēlo si'dēli; 'mi:islo, 'dēlo, 'lāgo, kü'pūvo; 'čūu, 'pūu, 'š'tēu).

Brezpriponski glagol 'biti se sprega.³⁰

Za knjižno deležje na -e se uporabljajo prislovne oblike na -čki.³¹

Posebnosti: glagol *krasti* ima obliko k'rādnōti k'ra:dnem; glagol *iti* ima sedanjik 'iden, velelnik 'idi 'ite, deležnik na -l pa 'šo:u; glagol *tolči* se glasi 'ku:učti ku'čē:n, 'ku:uko 'ku:ukla; pripona -no- v nedoločniku ohranja odraz starega nosnega o: 'meknoti, 'mi:noti, po'tē:gnōti, 'ti:isnoti, z'di:ignōti;

²⁶ Sklanjatev: ednina → 'moj 'mojega 'mojemi 'moj/'mojega 'mojen 'mojin; 'moja 'moje 'moji/'mojoj 'mojo 'moji/'mojoj 'mojof; dvojina → 'mojiva; t'vojiva; s'voj; n'jegof, n'je:jni, 'nājni, 'vajni, 'nāš, 'vāš, n'jixof.

²⁷ Sklanjatev: 'te: 'toga 'tōmi 'te:/toga 'tōn 'tēn; 'ta: 'to:u 'tōj 'to:u 'tōj 'to:u.

²⁸ Sklanjatev: d'va: d've:j d'vōma; t'gē 't'ri:i, 'š'ti:rge; e'nājst/e'nājset; 'end'vājsti/d'vājsti 'ena.

²⁹ Pe'čē:n, pe'čē:š, pe'čē; pe'čē:va (pe'čē:ve za ž. sp.), pe'čē:tam pe'čē:ta; pe'čē:mo, pe'čē:te, pe'čē:jo; 'dēlan -š -o, -va/-ve -ta -ta, -mo -te -jo; velelnik → 'peči, 'pečiva/'pečva, 'pečive/'pečve (ž. sp.), 'pečimo/'pečmo, 'pečite/'pečte.

³⁰ Spreganje glagola *biti* → san si je, sva (sve) sta sta, smo ste so; 'bi:u 'bi:ila bi'lo:u bi'li:i bi'le:; mo boš de, va (ve) ta te (ž. sp.), mō te dō (oblika za prihodnjik je reducirana).

³¹ Bi'žečki, le'žečki, mi'žečki, si'dečki, sto'ječki.

glagol *hoteti* se glasi *š'četi š'čen*; glagol *kovati* ima oblike: *ko'vāti ko've:n*, *'kovli*; *kü'pü:vati kü'püvlen* (tako še *pla'čü:vlen*, *sve'tü:vlen*).

Prislov, predlog, veznik, členek in medmet

Tvorba prislovov je v cankovskem govoru zanimiva po ohranitvi arhaičnih oblik. Obrazilo *ci* je nastalo iz mestnika ednine po 2. palatalizaciji.³² Pojavljajo se tudi stare oblike za prislove.³³ Členica *-k* opravlja poudarjalno vlogo.³⁴

Predlogi se po obliki in sklonskem vezanju ne ločujejo od knjižnih.

Vezniki so lahko priredni ali podredni. Ohranjen je veznik *no* iz *ino*; poleg tega uporabljajo še: *ninč* 'niti', *liki* 'ampak'; *kā* opravlja vlogo knjižnega 'da'.

Pogosti členki so *'ba:r* 'samo', *ešče* 'še', *'geli* 'jeli', *'lekar* 'menda', *'pa:*, *'vāči*, *'vej* 'saj'.

Razpoloženjski in posnemovalni medmeti so posebni ali enaki kot v knjižnem jeziku.³⁵ Narečna je le fonetična realizacija, prav tako pozdravi, napitnice in kletvice.

NAREČNE PRAVLJICE MATERE AVGUSTA PAVLA V PREKMURSKEM CANKOVSKEM NAREČJU IN NAREČNI ZAPISI AVGUSTA PAVLA

V nadaljevanju so prepisane tri rokopisne pravljice, ki jih je za Avgusta Pavla zapisala njegova mati. Najprej je prepisana njena pravljica, nato je dodana prestava *le-te* v slovenski knjižni jezik, sledi pa še Pavlov narečni zapis pravljice v prekmurskem cankovskem narečju.

³² *Na* 'tenci 'na tanko', *'nākousci* 'na debelo', *'nalejci* 'na lahko', *'našerci* 'na široko', *po'rejci* 'redko'.

³³ *'Eti* 'tu', *g'nes'dē:n* 'dandanes', *'inda* 'nekoč', *'indri* 'drugje', *'kōma* 'kam', *na sp'rotolge* 'na pomlad', *'nindri* 'nekje', *ot'kē:c* 'od kod', *pr'le* 'prej', *'re:isan*, *'se/esi* 'sem', *'tyno* 'zelo', *'vāči* 'drugače', *v'gojno* 'rano'.

³⁴ *B'lü:zi(k)*, *b'rezi(k)*, *'gōri(k)*, *'pa:li/'pa:lik* 'že, zopet', *po'vo:uli(k)*, *'za:to(k)*.

³⁵ Velelni medmeti za konja: *'džö:na/džö:*, *'xü:j* 'na levo', *'dü:p* 'na desno'; velelni medmeti za govedo so: *'xo:up* 'na levo', *'čā* 'na desno'.

Prva materina zgodba

Prva materina zgodba, prepisana iz rokopisa

Vu imeni Bozjem!

Dragi Gusti!

Zacnem pa naj prvle to. Zdaj zacnem holt pisati. Štere boš mislo da de vredno pisati, je piši, štere pa nej, pa je njaj, ka pač znam, to ti napišem.

Ednók sta se eden Pojb, pa edna Dekla, trno radiva mela; eden ovomi sta se vse za lübila, ka eden ovoga nigdar ne povržeta. Zatem je Pojb mogo iti k soldakom, büo je konjenik, pa sta si pisala in veliko lübezen, in zvestobo obetala. Ali Pojbar je mro pri vojakaj, in ona je nej znala. Ednok se samo prigezdi eden večer z belim konjom k njeni hiži, in jo zove, naj hitro nekaj spakiva, in naj ide ž njim, da je on prišo po njo. Ona si malo culo fküp spakiva, pa ide, on jo k sebi na konja, k sebi posadij, in hitro od gezdí. Mesenc je lepo svejto, tak kak vudne. On gezdí ž njov vse šerom prej, ne išče ceste, in jo spoj pita Luba moja, gej te nej straj? Ona pravi, nej me nej, vej Bog pa tij, sta primeni. On to več krat pito, pa ona je vseli tak pravla. Zatem hitro gezdí, tak kak viher in prek plotof šerom gezdí na edno pokopališče, tam k ednomi grobi prigezdí, in grob se otprè. On njej pravi naj notri skoči, ona je bila preveč prestrašena, in na tihem je zvala Bogà na pomoč, in je svojo culo notri vrgla. On pa tudi notri skočo. Potem je nastano veliki viher. Ona pa biži, tak da bi letejla, in najde edno malo kučico, in tam notri biži da bi se skrijla, da ka je ov v grobi fpamet vzeo, da nje nejga, je nazaj za njov bejžo, a ona se skrijla f tisto kučo. Gor na peč je šla, da f tistoj kuči je eden mrtvec ležo na stolici gor na pravleni, kak so že mrtveci, in drugoga je nej bilo v cejlj kuči. Ov pride do dver in pri dveraj kričij: mrtvo tejlo, daj živo vö, to dvakrat skričij, i vse je bilo primeri, zatem ov tretjim skriči mrtvo tejlo, daj živo vö. Nato se te mrtvi začne gor opravlati. Ovo na peči je meo velki strah in na enkrat skričij, ti mrtvo tejlo: ti bi moglo tak na meri biti, kak je gospod Jezuš Krištuš na križnom drejvi na meri büo. Gda je ona to povejdala, te je mrtvec nazaj doj spadno, ov pri dveraj je pa z velikim viherom odleto. Gda je tista dekla čüla ka je vse primeri, je šla doj s peči, in je odišla, bežala je kak so jo noge nesle, i po dugom časi je najšla svoj dom, doma je od velkega mantranja fküp spadnola, da se je stavila in valo dala Bogi ka jo je rejšo. I či je nej umrla, ešče zdaj žive.

Prestava prve materine zgodbe v slovenski knjižni jezik

V božjem imenu!

Dragi Gusti!

Zacnem najprej to. Zdaj zacnem takoj pisati. Za katere zgodbe boš menil, da jih je vredno pisati, jih napiši, za katere pa ne, jih pa pusti. Kar pač vem, to ti bom napisala.

Nekoč sta se neki fant/deček in neka deklica/neko dekle imela zelo rada. Eden drugemu sta si obljubila, da drug drugega nikoli ne bosta zapustila. Potem je moral fant

oditi k vojakom. Bil je konjenik in sta si veliko dopisovala in si obljubljala veliko ljubezen in zvestobo. Toda fant je pri vojaki umrl, ona pa tega ni vedela. Nekega večera pa kar prijezdi z belim konjem k njeni hiši in jo pokliče, da naj si hitro nekaj zavije in naj gre z njim, da je on prišel ponjo. Ona si zavije malo culo in gre. On jo k sebi na konja posadi in hitro odjezdi. Mesec je lepo svetil, tako, kot bi bil dan. On jezdi z njo kar poprek, ne išče ceste in jo vpraša: »Ljuba moja, kaj te ni strah?« Ona odgovori: »Ni me strah, saj sta Bog in ti pri meni.« Tako jo je večkrat vprašal, ona pa je vselej odgovorila enako. Potem jezdi hitro kot vihar, povsod preko plotov jezdi na neko pokopališče. Prijezdi k enemu grobu in grob se odpre. On ji reče, naj skoči noter, ona pa je bila silno prestrašena in potihoma je klicala Boga na pomoč in svojo culo je vrgla noter. Tudi on je skočil noter. Potem je nastal velik vihar. Ona pa teče, kot da bi letela, in najde majhno hišico in teče vanjo, da bi se skrila. Ko je on v grobu spoznal, da nje ni, je tekel za njo, ona pa se je skrila v tisto hišo. Šla je na peč, ko je v tisti hiši ležal neki mrtvec na klopi, oblečen, kot so pač oblečeni mrtveci, ničesar drugega pa v hiši ni bilo. On pride do vrat in pri vratih kriči: »Mrtvo telo, daj živo ven!« Dvakrat tako zakriči, a vse je bilo mirno, tiho, potem on tretjič zakriči: »Mrtvo telo, daj živo ven!« Mrtvi začne nato vstajati. Ono na peči je bilo zelo strah in nenadoma zakriči: »Ti mrtvo telo, ti bi moralo na miru ostati, kot je bil miren gospod Jezus Kristus na križu.« Ko je ona to povedala, je mrtvec padel nazaj, oni pri vratih pa je odletel kot velik vihar. Ko je tisto dekle slišalo, da je vse mirno, je šlo s peči in je odšlo, teklo je, kakor so jo nesle noge. Po dolgem času je našla svoj dom. Doma je zaradi velikega mučenja omedlela. Ko je vstala/ko se je zaustavila, se je zahvalila Bogu, da jo je rešil. In če ni umrla, še danes živi.

Prva materina zgodba v narečnem zapisu Avgusta Pavla³⁶

Mřtvác je přišo po svòjo ðiklino.

Ādnòuk sta sä ädän pòjöp pa ädna ðiklina třno ràðiva mèla; ädänòvomj sta sř sä zalùbila, ka ädän òvoga nigdar nä povřžäta. Da jä pojbár ädändväisätj læjt stàr gráto, mògo jä itj na štèljngò. Zèlj so ga pa jä mògo nàskorj itj k slðákò.

Bùu jä koñäník. Pojbár pa ðiklina sta sř písala pa sta sř vålko libéžän ì zvestòubo obèitala. Alj zgòudjlo sä jä, ka jä pojbár pr slðákaj mró, ðiklina jä pa tòu nèj zvějðla. Ādnòuk sä sàmo prgèjzðj pojbár ädän väčér z bèljnj kòñòj k ñènoj ìžj ì jo zové, naj itro kaj spàkiva v ròubác ì naj idä žñin, ár jä ùn poñòu přišo. ðiklina jä nèj znála, ka na kòñj mřtvác sřðj, záto jä naskakòuk fkùpspàkivala málo cùlìco pa jä väšélo šlà svòjnj pojbáron. Ùn jo k säj zdignä na kòña, k säj jo posadřj ì bistro odgèjzðj žñòuf kák viér, säšéron prèjk pòul ì strñišč; nä iščä niksä cèstä, nägo lætj na rávno kak blísk pa fùrt spřitávlä ðiklino: »Lüba mòja! gèj tä nèj stráj.« Ùna pa právj: »nèj mä, nèj! ve bòuk pa tñj sta primènj!« Gèzðäc jo tòu väčkrät pñto, alj ùna jä sàljik tàk právla: »nèj mä nèj! ve bòuk pa tñj sta primänj!«

³⁶ Avgust Pavel je objavil prvo materino zgodbo v *Časopisu* (1913–1914) na Madžarskem, in sicer jo je zapisal z dialektološkimi znaki in jo prevedel v madžarščino.

Gèzdäc dälä gèizdi, náglo kak viér, säšéron prèik plotòuf i lìsòuf na ädän cintor; tån k ädnomj gròbì pŕgèizdi; tũ hènaskòči. Dìklina jä bíla säväs prästrášana pa jä potũu mòlila i bogá zvala na pomòuč. Kak jä poiþár naprèj vgròp skòčo, dìklina jä svòjo çulo itro zanèn vgròp sùnola. Nadnòuk jä nastàno strášän viér, gròzno blískañä i nàzàrènska gŕmlanca. Dìklina sä äšçä bòlä zoságala, vlaské so sä nej sä kùmäs zdigávali; f straèj sä obrnòula pa bräs pámätj i záfsä mòuçi jä žgála nazäj prtj ädnoj máloj kùčiči, štàra jä tån blüzik krä plòuta lähála. Ftòj kùčì sä jä na pèçì skríla, ár jä na stolicì žè ädän mŕtväc lähò, gòrnapràvlänj tàk, kàk sä žè mŕtväçì gòrnapràvlajo, f çarnoj mŕtväçkoj òupravì. Drügä stolicä, alì stòuca alì stòla jä pa f çèiloj kùčì nej bìlòu, záto sä dak f kòut na pèç potégnola; tũ jä küçala, ot straiü jä po çèilon tejlì drügätala pa jä čakala, kà sä nadälä žnòuf zgodij?

Kàk jä poiþár v gròubi f pámät zòo, ka dìklinä nèija, jä nazäj vò skòčo nàkraij gròba pa jä zdrävän prtj kùčiči lähò, gè sä dèkla skríla. Kak jä prišo do dvér, pŕ dvàraj skŕčìj: »Mŕtvo tèilo, dàj žìivo vò! Mŕtvo tèilo, dàj žìivo vò!« Natòu sä tä mŕtvì záça pomälì gòropŕavlatj. Dìklino na pèçì jä möo strášän sträj, çìlòu da jä vídla i çüla, ka sä tä mŕtvì gíblä i rášj; naañkrát vâlki straèj ätak skŕčìj: »Tíj mŕtvo tèilo, tíj bì mòglo tàk namèrj bitì, kak jä naš Gòspon Jèzoš Kristoš na kríznon drèivj na mèrj bìu!« Kak jä ùna tòu vòpovèidala, jä tä mŕtväc fçàsì nazäj na stolico spàdno, poiþár jä pa pŕ dvàraj (h)è nro z rogátañon pa jä z vâlkim viéron odlàto i ga nigdár vâç nej bìlòu. Da jä dìklina çüila, ka jä vìnèj žè sä pŕ mèrj, sä jä potũu dòj s pèçì správilä, tè pa vò sküçä i scintora; bèjžala jä, kak so jo nogé nàslä; po dúgon bèjžañj, vandrañj i iskañj jä kòmaj nàjšla svòj dòm. Da jä domòu prišla, jä tàk zmatrána bíila, ka jä fkúp spàdnola. Da sä jä otávila, jä válo dála bòugi, ka jo jä tàk çüdno rèjšo. Pa präj šçä gnäzdén živè, çì jä nèj mŕla.

Analiza narečnih značilnosti v Pavlovem zapisu materine pravljice, ki jo je naslovil Mrtvec je prišel po svojo deklino

Avgust Pavel je v svoji knjigi *Glasoslovje cankovskega narečja* (1909), ki je izšla v Budimpešti, zapisal, da pozna prekmurski cankovski govor dolge samoglasnike: *á, é, í, ó, ö, ú, ü*; dvoglasnika: *ej, ou*; kratke samoglasnike: *à, è, ì, ò, ò, ù, ù*; nenaglašene samoglasnike in samoglasniška *l* in *r*.

Dolgi samoglasniki:³⁷ *á* → *gráto, náskozi, pŕ sŕda'kaj, iznála, záto, málo, poiþáron*; *é* → *zéli so, libézan, väçér, nénaì, zové, vesélo, viér; tíj/ì* → *je prišo, koñänik, písala, ta sí, sidí, lähí, posadìj, tíj, píito*; *ó* → *mógo, mró; ü* → *büu, fkúp spákivala; èj* → *lèit, obèitala, nèizvèidla, pŕ gèizdi, z bèilin, nèj, prèik; òu* → *ädnoúk, zvestòubo, zgòudilo sä jä, tòu, v ròubec, ponòu, naskakòut, žnòuf, pòul, bòuk, tòu; ř* → *mŕtvec, trno*.

³⁷ Glasoslovno gradivo iz prvih dveh odstavkov iz pravljice *Mŕtväc je prišo po svòjo dìklino* je zapisano v nadaljevanju razprave.

Kratki samoglasniki: *à* → *stàr, sàmo, spàkiva, šlà, tàk*; *ä* → *välko, sàlik*; *è* → *mèla, cèste, gèzdäc, štèlìnga*; *i* → *je prišo, diklino, iža, prišo, bìstro, išče, prìmeni*; *ò* → *svòjo, pòjöp, kònon, na kòni, svòjin, mòja*; *ù* → *cùlico, ùn, fùrt, ùna*; *ü* → *zalübila, lüba*; *ÿ* → *mÿtväc, povÿžäta, mÿtvec*.

Nenaglašeni samoglasniki: *a* → *sta*; *ä* → *mÿtväc, ädnòuk, sä, ädän, jä*, *mä*; *ï* → *rädïva, itj, sïdí, dïklina, lïbézän*; *o* → *je prišo, po svòjo dïklino*.

Dolgi samoglasniki in dvoglasniki *èj, òu, ùj* zastopajo stare dolge cirkumfektirane samoglasnike; kratki akutirane, novoakutirane in umično naglašene samoglasnike; nenaglašeni samoglasniki so ohranjeni; prednaglasni *e* pred *i* preide v *i*; nenaglašeni *e* je širok, zapisan je kot *ä*; deležniki na *-l* se večinoma končujejo na *-o*. Samoglasniški upad je redok: *välko, je právla*.

Soglasniške premene so naslednje: zvočnik *v* se pred premorom izgovarja kot [f] (*fküp spàkivala, žnòuf*); zvočnik *g* se izgovarja kot [j] (*pr gèjzdi, gèzdäc*); palatalni *nj* je ohranjen (*koñäník, nénoj*); mehčani *lj* izgubi palatalni element (*zalübila*); sklop *šč* se ohranja (*iščä*); končni *-m* se piše z *-n* (*sldákon, z bëilin, kònon, z žñin, svòjin*); pripornik *h* onemeva ali pa se izgovarja kot [j] (*iža, straj, itro, vjèr*); končni zveneči soglasniki izgubijo zvonečnost (*pòjep, bòuk*). Samoglasniški *r* je ohranjen (*mÿtväc*).

Narečne oblikovne značilnosti: ohranjeni so vsi trije spoli; posebna so sklonila v sklanjatvah; ohranjena je dvojina; pridevniška sklanjatev je prav tako trda; glagolski nedoločnik se končuje na *-ti/-čti*; ohranjen je name nilnik.

Dialektizmi v pregibanju: samostalniških besed → *bëilin kònon, k nénoj, na kòni, k säj* 'k sebi', *žnòuf, prìmeni*; pridevniških besed → *radiva sta se mèla; ädänovomi, ovoga*; glagola → *je grato, mògo* 'moral', *je mro, jo zové, idä, prišo, je pito*.

Narečni leksemi: *ädnòuk* 'nekoč', *diklina* 'dekle', *furt* 'venomer', *grato* 'postal', *jo je píito* 'jo je vprašal', *k säj* 'k sebi', *k sldákon* 'k vojakom', *mogo* 'moral', *naj spàkiva* 'zavije', *naskakòuk* 'hitro', *ovoga* 'onega', *pòjöp* 'fant', *povÿžeta* 'zapustita', *ròubäc* 'cula', *sàlik* 'vselej', *štèlìnga* 'nabor', *tÿno* 'zelo'.

V Pavlovem zapisu pravljice je dodan naslov. Vsebina materine zapisane zgodbe je večinoma zvesto prenesena tudi v sinovo pravljico. Sintaktična zgradba obeh zapisov je podobna, prevladujejo priredno zložene povedi. Tudi Pavlovo prekmursko besedje je blizu materinemu. Glasoslovna podoba obeh zapisov pa se nekoliko razlikuje: Pavlova je enaka današnjemu cankovskemu govoru, materina pa se redko približa slovenskemu knjižnemu glasoslovju. Besedni naglasi v materinem besedilu so redki (*ednók, šéron, je zvála Bogà*).

Na oblikoslovni ravni sta oba zapisa zvesta cankovskemu govoru. V besedju je nekaj razlik v poimenovanju: *poĵb – poĵbár, dekla – d̂jklína, je nej znala – je neĵ zv̂ĵdla, pokopališče – cintor, je vrgla – je ŝnola.*

Druga materina zgodba

Druga materina zgodba, prepisana iz rokopisa

Ednok je bila edna zapüščena kapejla, tan so pa sako noč tolvaji notri odili, ka so si tan tálali ka so fkradnoli. Lüdje so to znali, ali nišče se nej vüpo blüzi tá cuj nanč vudnè nej. Dosta so se nevolivali kak bi mogli tó otpraviti, pa so nej nikak vüpali, samo sigdar so si ot toga gučali. Ednok pa pride domo eden koražen študent, in to nevolu poslúša, zatem pa pravi ka on mà korážo je otpraviti. Ovi so njemi nej vörvali, da praj on nika ne napravi. Ali on je pa nej henjao, liki pravo je, ka more meti 4. ali 5. koražni Fantof; Pojbof, ali Moskov, in on de šou i do vidli ka je prepravijo. No, te so resan edno 5. koražni Dečkov fküp z iskali, i so si dogučali, da, ka do šli večér prvlé touvajge notri prido, f Kapejlo. Poskrbeli so si zvončke, i šli so pred večeron notri. Študent je one Dečke pod stolice spravo, i dao njim je zvončke, i je njim pravo, ka da de On ob tretjim pravo Mrtvi stante gor! te Oni naj na vso móč cikajo: on se pa doj do nagoga slejko, in se gor na oltár spravo (gor na oltari je stao). Tak so bili nalečeni, in so čakali, in so čakali gda touvajge prido. Nej so dugo čakali, pridejo touvajge, in prinesli so dosta blága in penes, záčajo si talati, na en krat pa eden touvaj zaglédne tistoga nágoga, i zača praviti, glete glete! Kakši Kristus pa na oltári stogij, odite ka ga doj fsičemo, ovi ido kcu, on pa skričij: mrtvi stante gor! touvajge so šli nazaj, pa eden pravi, oi odmo pa ga fsečimo doj. Ov pa skričij, mrtvi stante gor! pa so šli nazaj, pa da so mrtvi nej stanoli, pa so pravli, odimo pa ga fsečimo doj, pa da so sli blüzi k oltari, pa je skričo na vso moč, mrtvi stante gor, te so ovi začali tak pod stolicami cinkati, ka so se touvajge tak zasagali ka so vse tam püstili, in so bežali kak so li mogli. Da so ovi znali ka so touvajge že otbejzali, te so vö ot stolic prišli, pa so si tiste peneze kak so touvajge tam meli, začnoli tálati, ali eden krajcar so si nej mogli rastálati, pa so se štükali. Touvajge so pa ednoga touvaja nazaj poslali, naj ide poslúšat či je dosti mrtvi gor stanolo. Da je zato blüzi kapejle šou, je čüo ka se zan krajcar štükajo, pa je hitro nazaj bejžo k ovim touvajom, pa je pravo, da jih teko gye, ka nanč sakšega eden krajcar ne dojde. Touvajge so se tak strašili, ka so odišli s tistoga kraja, i so več nigdar nej vüpali tá. Ovi Dečki so pa postanoli bogati, da so f Kapejli dosta blága in penes najšli, in tak so touvaje pregnali, in velko čest dobili. I ešče zdaj jo majo.

Prestava druge materine zgodbe v slovenski knjižni jezik

Nekoč je stala zapuščena kapela, vanjo so pa vsako noč hodili tolovaji (razbojniki), da so si tam delili, kar so ukradli. Ljudje so to vedeli, vendar se nihče ni upal približati kapeli, vsaj ne podnevi. Bili so zelo nejevoljni in radi bi to preprečili, pa si nikakor niso upali, vendar so se vedno pogovarjali o tem. Nekoč pa pride domov

pogumen študent in posluša o tej nesreči, potem pa pravi, da ima pogum pregnati tolovaje. Ljudje mu niso verjeli, mislili so, da on ne bo nič napravil. Študent pa je vztrajal, pa je rekel, da mora imeti štiri ali pet pogumnih fantov (dečkov) ali moških in šel bo pa bodo videli, da jih bodo pregnali. No, potem so res poiskali kakšnih pet pogumnih fantov in so se dogovorili, da bodo šli zvečer v kapelo, preden pridejo vanjo tolovaji. Priskrbeli so si zvončke in šli pred večerom v kapelo. Študent je te fante skrili pod klopi, jim dal zvončke in jim naročil, da ko bo on tretjič rekel: »Mrtvi, vstanite!«, naj na vso moč zazvonijo. On pa se bo slekel do nagega, se dvignil na oltar (na oltarju je stal). Tako so bili pripravljeni in so čakali, kdaj pridejo tolovaji. Niso dolgo čakali, tolovaji so prišli in prinesli so veliko stvari in denarja. Začeli so si deliti plen. Nenadoma pa eden od tolovajev pogleda nagca na oltar in začne govoriti: »Glejte, glejte! Kakšen Kristus stoji na oltarju, pridite, da ga vržemo dol.« Tolovaji gredo k oltarju, junaški študent pa zakriči: »Mrtvi, vstanite!« Tolovaji so stopili nazaj, eden med njimi pa pravi: »Pojdimo in ga vrzimo dol!« Študent pa zakriči: »Mrtvi, vstanite!« Tolovaji so šli nazaj, eden pa pravi: »Pojdimo in ga vrzimo dol!« Študent pa zakriči: »Mrtvi, vstanite!« Tolovaji so šli nazaj, ko pa mrtvi niso vstali, so govorili: »Pojdimo in ga vrzimo dol!« Ko pa so šli bliže k oltarju, pa je študent zakričal na vso moč: »Mrtvi, vstanite!« Takrat pa so začeli fantje pod klopmi zvoniti, da so se tolovaji tako prestrašili, da so vse pustili tam, in so bežali, kolikor so ravno mogli. Ko so fantje videli, da so tolovaji že zbežali, so prilezli izpod klopi in so si tisti denar, ki so ga tam imeli tolovaji, začeli deliti, vendar si enega krajcarja niso mogli razdeliti, pa so se prerekali. Tolovaji pa so poslali enega izmed njih nazaj, naj gre poslušat, če je vstalo veliko mrtvih. Ko je prišel blizu kapele, je slišal, da se prepirajo za en krajcar. Stekel je nazaj k tolovajem pa je povedal, da jih je toliko, da na enega ne pride niti en krajcar. Tolovaji so se tako ustrašili, da so odšli s tega kraja in se nikoli niso več upali vrniti. Ti fantje pa so postali bogati, ko so v kapeli našli veliko stvari in denarja. Tako so tolovaje pregnali in fante so zelo počastili in še danes jih zelo častijo.

Druga materina zgodba v zapisu Avgusta Pavla

Razbòjnìcka pa š čàrnä šòulä diák

Ädnòuk já bíla nindr ädna zapùščàna kapèlìca, tàn so pa sàko nouč tòuvaigä nòtrk odìli, ka so sĭ tàn tálalĭ tìsto, kà so vudné spokràdnolĭ. Lĭdgé so tòu znàli, alĭ nìščä sä nëĭ vùpo blüzĭk kapèlĭ nànc vudné nëĭ, ár so sä tĭno bod'älĭ razbòjnĭkof. Dòsta so sä nàvòulĭvalĭ, dòsta so sĭ zgučàvalĭ ĭ modrĭvalĭ, kàk bĭ sä mòglĭ ot té nàvòlä rĕjšĭti, alĭ dònĭk so sä nëĭ vùpalĭ nika nëĭ zàcnotĭ.

Zgòudĭlo sä já ädnòuk, ka já ädàn korážän študènt, ädàn š čàrnä šòulä diák zablòudo f tòu vés pa čùja, kàk sä lĭdgé nàvòulĭvajo. Mĭlĭlo sä já nàmi lüstvo, pa já právo, ka ùn má korážo otràvĭti tòuvajä nëĭ sàmo s kapèlĭä, nàgo scĕjloga atàra.

Lĭdgé so nàmĭ nëĭ štĕlĭ vòrvatĭ, alĭ ùn nĭn nëĭ dào mèra pa já sàmo štĭrĭ alĭ pĕt mòčnĭ ĭ korážnĭ dĕčkòf alĭ mòškòf pròso pa já obàčo, ka do že vidlĭ, da ùn razbòjnĭkà pràpràvĭ. Nò, tĕ so rĕjsan ädno pĕt korážnĭ dĕčkòf fkùpziiskalĭ pa so sĭ dogúčalĭ, da ka do šli v àčĕr prvlé kak tòuvaigä nòtr prĭido, f kapèlĭo. Spràvlĭ so sĭ zvònčäkä ĭ šli so präd vĕčàron nòtr. Š čàrnä šòulä diák já dĕčkä zvònčkamĭ pot stolicä skrĭuù pa nĭn

jä vâlo, ka da ùn op tréttin skřčt: mřtvj stântä gòr!, tē ùnì nài zâ fsä mòučì cìnkajo. Ùn sän sä pa dòj do nágoga sléiko ì sä gòr na oltár sprâvo. Tâk so bìlìj naléčani pa so čakali, da tōuvaigä prído. Něj so đugo čakali, ár naädnuuk sâmo pridäjo tōuvaigä pa so strâšno dōsta blága ì pèinäs sâof přnâslì; záčajo sî tálati. Nañkrát pa ädän tōuvañ zaglédnâ toga nágoga na oltári ì záča právitì: »Glèjtä, glèjtä! kâ tōu za Kristoša na oltári stogì! ôtâ, ka ga dòj fsèčemo.«

Tōuvaigä ido cùj, tà nâgi pa skřčt: »Mřtvj, stântä gòr!« Tōuvaigä sä zaságajo pa sä nazâj potégnäjo. Ali ädän právi: »Á! òdimo pa ga fsèičimo dòj!« Pâ so přtì oltári šli, alì tà nágac sä pá zdäre: »Mřtvj, stântä gòr!« Natōu so razbòjnìckä pá postànoli. Alì da so tì mřtvj lì nēj stànoli, pá jì napälávâ ädän razbòjnìk: »Òdmo pa ga fsèičimo dòj!« Šli so bližâ k oltári, tē sä pa nágac na fso mòuč zdró: »Mřtvj, stântä gòr!« Natōu so děčkì záčali tâk pot stolicamì cìnkati, ka so sä tōuvaigä natâlko zaságali, ka so sä tån povřgli po so bëžžali, kak so jì lì nogé nâslâ. Da so děčkì mislìlì, ka so tōuvaigä žè odbèžžali, tē so vò ot stolic přišli pa so sî tistâ pèinâzâ, kâk so jä razbòjnìckâ tån náli, záčnoli tálati. Alì ädän krâjcar so sî nikak nēj mògli rastálatì pa so sä žè záčali svajívavati. Tōuvaigä so pa máttén ädnoga tōuvaja nazâj poslâli, nài idâ poslúšat, čì jä dōsta mřtvj gòr stânolo. Da jä tē tōuvañ žè blüzìk kapèjlâ přišo, jä čüu, ka sä za ñ krâjcar štükajo pa jä itro nazâj bëžžo k paídáson pa ñin jä právo, ka jì tâlko d'è ka nanč sâksäga äñ krâjcar nä dòjdâ. Tōuvaigä so sä na tōu tâk strâšìlì, ka so splòj odìšlì stìstoga krâja pa jì vâč nigdâr nēj nazâj bìlòu. Děčkì so pa sî bogâtì grátali pa ščâ zâj živéjo, čì so nēj mřlì.

Analiza narečnih značilnosti v Pavlovem zapisu materine pravljice, ki jo je naslovil *Razbojnicke pa š čarne soule diak*

Dinamični naglas je lahko na katerem koli zlogu, saj govor pozna vse naglasne tipe, tudi končniškega. Dolgi samoglasniki so označeni z ostrivcem, le dvoglasnika *èj* in *òu* s krativcem; kratki naglašeni samoglasniki pa s krativcem. Dolgi samoglasniki so nastali iz izhodiščnih dolgih cirkumflektiranih, kratki pa iz dolgih in kratkih akutiranih ter umično naglašeni samoglasnikov. Nenaglašeni samoglasniki se praviloma ohranjajo, samoglasniški upad je redek, nenaglašeni *e* se zapisuje kot *ä*.

Posebnosti prekmurskega cankovskega govora so naslednje: dolgi *í* se lahko diftongira tudi v *iï*; samoglasnik *u* je naslednik samoglasniškega *ŭ*; iz *u*-ja se je razvil *ü*; dolgi cirkumflektirni *jat* se je razvil v dvoglasnik *èj*; dolgi *o* in nosni *o* zastopa dvoglasnik *òu*; dolgi ozki *é* je naslednik dolgega polglasnika, dolgega nosnega *ę* in dolgega etimološkega *e*; *á* je naslednik cirkumflektiranega *a*; ohranja se samoglasniški *r*.

Dolgi naglašeni samoglasniki: *í/iï* → *bíjla*, *so odìšlì*, *prídäjo*, *mílilo*, *skřčtì*, *štíri*; *ü* → *blüzìk*, *je čüu*; *ú* → *so sî dogúčali*; *èj* → *so bëžžali*, *kapèjlâ*, *něj*, *rèjšiti se*, *s scèjloga*; *òu* → *bìlòu je*, *ädnòuk*, *mòuč*, *natòu*, *nòuč*, *zablòudo*, *zgòudilo*

se je; *é* → *fsečemo*, *lidgé*, *méra*, *noyé*, *pét*, *večér*, *vudné*; *ó* → *zdró se je*; *á* → *ár*, *blága*, *dják*, *korážo*, *má*, *právi*, *tá nági*.

Kratki naglašeni samoglasniki: *i* → *ciŋkajo*, *nikak*, *nindŋ*, *prišo*, *stolica*; *ü* → *lüstvo*, *skriüü*, *zapüščen*; *ü* → *dügo*, *ün*; *ë* → *dëčki*, *štëli*; *ò* → *gòr*, *nevòla*, *òte*; *ò* → *vòrvati*, *dòŋk*; *à* → *àdän*, *natàlko*, *nàsle*, *vàč*, *je vàlo*; *à* → *kàk*, *pràvo*, *sàmo*, *stràšŋ*; *ÿ* → *so mÿli*, *mÿtvi*, *pÿti*.

Soglasniške premene so naslednje: zvočnik *j* je zapisan kot *g*, redko tudi *d'* (*lidgé*, *stogíj*, *bod'áli so se*); končni *-m* prehaja v *-n* (*nÿn*, *tàn*, *präd věčäron*, *san*); *h* onemeva ali prehaja v *j* (*ji* 'jih', *itro* 'hitro', *splòj* 'sploh'); *v* na koncu besede ali zloga izgubi zvonečnost (*dëčkof*, *fsò*, *fsëjčimo*); *v* se pojavlja tudi kot proteza (*se nëj vüpo*); palatalni *ń* je ohranjen; palatalni *lj* pa otrdeva (*ńämj*, *nÿn*).

V oblikoslovlju so ohranjene vse cankovske narečne sklanjatve, stopnjevanje in spreganje.

Narečno besedje: *ar* 'ker', *cüj* 'zraven', *da* 'ko', *dòj* 'dol', *dòŋk* 'vendar', *dòsta* 'veliko', *dòjde* 'pride', *fküpziskalij* 'poiskali', *i* 'in', *idä* 'gre', *ká* 'da', *kak* 'kakor', *korážen* 'pogumen', *kräjcar* 'star drobiž', *míljti sä* 'smiliti se', *nägo* 'ampak', *nalëčäni so bili* 'nastavljeni', *ńáli so* 'pustili', *nänč* 'niti', *nävòla* 'nesreča', *nòtryk* 'noter', *òdmo* 'pojdimo', *òtä* 'pridite', *pá* 'zopet', *pajdás* 'tovariš', *pëjnäzj* 'denar', *präviti* 'govoriti', *prvé* 'prej', *se štükajo* 'prepirajo se', *so grátalj* 'postali so', *so postànolj*, *so sä nävoüivali* 'bili so nejevoljni', *so se bod'jáli* 'bali so se', *so tálalj* 'so delili', *splój* 'sploh', *spokrádnoli so* 'pokradli so', *svajjvávatj se* 'prepirati se', *štëli* 'hoteli', *tòuvaige* 'tolovaji, tatovi', *tÿno* 'zelo', *vudne* 'podnevi', *záčajo* 'začnejo', *začnoti* 'začeti', *zaságajo sä* 'ustrajajo se', *ználj so* 'vedeli so'.

Tretja materina zgodba

Tretja materina zgodba, prepisana iz rokopisa

Ednok je büo eden velki sirmak. S taboron se je slüžo krüh. Odo je v lejs sühe drva brat, da si je nej mogo drv küpiti. Žena je bila šürka on je pà pà odijšo v lejs drva brat, i žena je doma tečas Dejte mejla, büo je pojbec. On tan v lejsi beré, beré drva, naednok samo k njemi pride eden človek z zelenim klobükom, pa ga pita ka dela. Ja, drva berém, ka sam sirmak pa si nemrem küpiti. Tisti človik je njemi pravo gjes vam dam pejneze, ka vam nede trbelo po taboraj oditi, či mi tisto date ka doma mate, ka ne vejte. On se mislo vej njemi to lejko dam, ka ne vém či man, na tò se nej zmislo, ka bi žena doma dejte mejla. Zato njemi obečo, ka njemi tisto da, ka ne vej či má. Pogodila sta se, on njemi je dao dosta penes, pa sta odišla. Da je prišo domo tisti sirmak, i kak fhizo pride, vidi ženo v posteli, in maloga sineka, te je gráto trno

žalosten. Žena ga pita ka si tak žalosten? Ka bi ne bi büo, da sam to Dejte oudo: Pripovidávo je vse ženi, kak je obhodo, i ka njemi je tisti človek z zelenim klobükom pejnzeze dao: i to je znankar büo te hüdi? Dejte so odnesli k krsti, i Oča je krstni list dobro sráno ali na ednok je samo premino. Te so pač znali, ka je tisti človek te hüdi büo. Bila sta oba trno žalostniva, pa sta nikomi nika nej povedala. Pojbec je ráso, pa sta si gučala moš pa žena, ka ta ga dala za popa fčiti. Rejsan, gda je bio vekši, sta ga dala za popa fčiti. Gda je že zato vekši büo, je f pamet vzeo, ka so Oča sigdar trno žalostni, gda ga vidijo, pa si nej znao razložiti zakaj. Več krat je Očo pito, Oča zakaj ste sigdar tak žalostni gda pred Vas pridem? Pa njemi Oča nej šteo povedati. Te je že sin velki zraso i že se skoro vö náfčo, že je meo slegnjo leto, da je pà domà büo na počitnicaj, je Oča na drvotani drva kálo i Sin je tüdi šou na drvotan k Oči i Sin je tüdi začno kálati, i kak je sikero notr v drvo fsejko, je nej mogo sikere vö zeti, záto je proso Očo, naj malo prekon razno vlečejo. Oča je hitro dva prsta notri fpoknjo gydo, ka bi razno vlejko. Sin pa hitro sikero vö potegne i očini prsti so bilij notri. Oča je kričo ka ga bolij. Sin je pa pravo: Oča! Tečas Vam ne püstim prstof, dokeč mi ne povejte zakaj ste tak žalostni, gda mene vidite. Očo je trno bolelo, zato je pravo. Dragi moj Sin, ka bi nej büo žalosten, tvoj krstni list je f Pekli. O, Oča, či je drügo nej, se nika ne starajte: gyes mo že šou fPekeo ponjega. Meo je novo Mešo, postano je pop i te rejsan ednok se na pouti, ka de šou po svoj krstni list fPekeo. Ide, ide, i pride do ednoga lejsa, že je noč gračüvala, zagledno je edno kučo pri lejsi i si misli, ka de tü salaš proso. Notri je šou i edna baba je bila fkuči, i jo proso salaš. Baba je pravla ka nesmen nikomi salaša dati, ka me det naj domò pride buje. On pa prosí, vej mi dajte nindi malo mesta, ka iden fpekeo po moj krstni list, pa tou je daleč, ka si malo počinem, ka že več dale nemrem iti. Baba pa pravi, gya, gde bi vam dala mesto, da nindi nemam i dedi že ouzdaleč dišij lücki človek. Či vas pod štampetom skrijem? Dobro je, gyes mo pot štampetom spao, naj si samo malo počinem. Zancajt pride ded domo i že oudaleč kričij: što je tü, ka sago čütim? Notri pride: što je, naj hitro se ide, ovak ga bujem. Baba sploy zasagana pravi, tüo boj, tüo, ka so tü eden človik, ka si malo počinejo, ka ideo fPekeo po svoj krstni list. Det, kama idejo? Fpekeo? Zasagano pita: Gde pa so? Eti pod štampetom. Naj hitro vö ido, ka gyes morem nika pitati. Pop vö od štammeta prido. Kama vi idete? Gyes idem fpekeo, po moj krstni list, pa sam tü privas sálaš proso, ka je to trno daleč, pa sam že dale nej mogo iti. Kapa vam zdaj naj plačam za to dobroto, ka sam sálaš dobo? Ded cilo vrli pravi: ite, pa pozvejte, ka čaka mene tan ana moka, gyes sam tisti, ka sam telko lüdi bujo. Poglednite fPekli tisto mesto, štero mene čaka, i te da te šli nazaj, morete pa se priti, ka mi povejte. Dobro je, gyes se poglednem pa pridem nazaj, pa Vam vse povem, ka mo vido. Odišo je. Prišo je fPekeo, i je najšo toga plantavoga toga hüdogo. Pravo je, dajte moj krstni list, ovak nede z vami dobro. Meo je sebof žegnjeno vodo i eden hamriček. Plantavi te hüdi je kričo ovim hüdin, cuj dveri dršte, ka nede mogo nota. Ti hüdi su tak dveri cuj držali, ka so nohete vse vkous dver držali. Pop pa je cuj skočo pa je nohete s hamrom vse doj na dveri zabüo. Ti hüdi so kričali, jáj, jáj, što je to, ka nas tak mantra? Te plantavi je hitro bejžo po krstni list. To mate vaš krstni list, pa samo ite, pa nigdar več ne prite. Gyes morem viditi, kakša mantra čaka tü tistoga človeka. To mi morete pokazati, ovak vas vse okrstim. Ti hüdi so se bojali pa so ga püstili pa so njemi vse pokazali; to čaka toga, to toga, ta naj hüjša postela pa čaka tistoga, kak je 99 lüdi bujo. No, te je že vse zna, pa krstni list tüdi meo, te je veseli

šou nazaj. Prišo je do tiste kuče, tisti Ded ga komaj že čako, z velikim strahom pita: No, ka ste zvedli? Jaj, moj dragi človek, tan san vido, da strašanske muke čakajo tam one, ki ta pridejo. Vi pa mate to naj hüjšo postelo, vaša postela je s sakojačkof mantrof puna. Ded se preveč žalostij. Ali bi vy nej mogli men pomagati, ka bi se gyes rejšo tiste moke? Ja, vej mo vidli: če te delali pokoro, pa je vse mogoče. Naložite mi pokoro, ka naj činim. Ka ste delali, kak ste klali lüdi? Pokazo je eden leskof bot, s tem botom sam bujo 99 lüdi. Zdaj pa ote i neste te bot sebof. Šla sta en falat kraj ot kuče, te njemi pravi, zdaj pa te bot tü notri posáte, sak den ga polejvajte ali v lampaj morete vodo nositi i po koulinaj hoditi, i tak ga polejvajte tečas skous, do kec nede pogno vejke i liske. Ded je pravo. Skous mo ga polejvo, po koulinaj mo hodo vnoči vudnè, naj se samo rejšim tiste mantre. Pop je odišo domò i domá vesélo opravlo božje službe. Ded pa je sploj po koulinaj noso v lampaj vodo i polejvo tisti bot. Minolo je že 13 set lejt od tisti mao. Pop je sploj pozabo, več od tistoga nanč mislo nej. Ednok pa samo daleč se pela, na ednok je samo pri ednom lejsi. Te samo okouli gleda i vidi, ka eden trno stari človik po koulinaj se vlači okouli ednoga drejva, te njemi hitro na pamet pride, ka gda sam gyes tü odo. Hitro doj skoči, pa ta ide, te stari je ranč ob slegnjem vodo prineso. Oba sta se spoznala. Ded je z veseljem skričo: Bog Vas je prineso, ranč se mi bliža zagnja vóra, ka me spravite z Bogom, Pop je valo dao Bogi ka je tak modro ravno. Ded se je spovedo i prečisto i je mro srečno. S tistoga bota je zrasla lejpa grüška, pa je mejla lejpi 99 grüšek, ka so trno lipo dišale. Pop se te nazaj domo pelo i dičo je Boga, da ga je tak po čüdnoj pouti vodo. Ded je velko pokoro delo, da je 13set lejt po koulinaj, v lampaj vodo noso tečas ka je s tistoga bota drejvo zraslo i telko lepoga dišečeg sadij nanjem bilo, kelko lüdi je žnjim bujo. Po dugoj pokori je srečno mró.

Prestava tretje materine zgodbe v slovenski knjižni jeziki

Nekoč je živel velik siromak. Z dninami si je služil kruh. Hodil je v gozd nabirat suha drva, ker si jih ni mogel kupiti. Žena je bila noseča, on je pa zopet odšel v gozd nabirat drva in žena je v tem času rodila otroka. Bil je sin. On v gozdu nabira, nabira drva, ko nenadoma pride k njemu človek z zelenim klobukom in ga vpraša, kaj dela. »Ja, drva nabiram, ker sem siromak in si jih ne morem kupiti.« Ta človek mu je rekel: »Jaz vam dam denar, da vam ne bo treba po dninah hoditi, če mi daste tisto, kar imate doma, pa ne veste, da imate.« Mislil si je: »Saj njemu to lahko dam, za kar ne vem, da imam.« Ni se pa spomnil, da bi žena lahko imela doma otroka. Zato mu je obljubil, da mu da tisto, za kar ne ve, da ima. Pogodila sta se, dal mu je veliko denarja in sta odšla. Ko je prišel tisti siromak domov, vstopi v hišo, zagleda ženo v postelji in malega sinka in postane zelo žalosten. Žena ga vpraša: »Zakaj si tako žalosten?« »Kako bi ne bil, ker sem otroka prodal.« Pripovedoval je ženi, kaj se je zgodilo in da mu je tisti človek z zelenim klobukom dal denar. To je bil verjetno hudič. Otroka so odnesli h krstu in oče je krstni list dobro shranil, toda nenadoma je izginil. Vedeli so, da je bil tisti človek hudič. Oba sta bila zelo žalostna, pa nikomur nista nič povedala. Deček je rasel, mož in žena pa sta se dogovorila, da ga bosta dala šolati za duhovnika. Res, ko je bil večji, sta ga dala šolati za duhovnika. Ko je bil že večji, je opazil, da je oče vedno zelo žalosten, ko ga vidi, pa si ni znal razložiti,

zakaj. Večkrat je očeta vprašal: »Oče, zakaj ste vedno tako žalostni, kadar pridem pred vas?« Toda oče mu ni hotel povedati. Sin je odrasel in se že skoraj izsolal, bil je že v zadnjem letniku, ko je zopet bil doma na počitnicah, je oče na drvišču cepil drva. Sin je tudi šel na drvišče k očetu in sin je tudi začel cepiti. Ko je s sekiro vsekal v drvo, ni mogel sekire potegniti ven, zato je prosil očeta, da bi vsekal les potegnil narazen. Oče je hitro dva prsta potisnil v razpoko, da bi jo razširil. Sin je hitro izvlekel sekiro, očetovi prsti pa so stisnjeni. Oče je kričal, da ga boli. Sin pa je rekel: »Oče! Toliko časa ne spustim vaših prstov, dokler mi ne poveste, zakaj ste tako žalostni, kadar me vidite.« Očeta je zelo bolelo, zato je spregovoril: »Dragi moj sin! Kako ne bi bil žalosten, tvoj krstni list je v peklu.« »O, oče, če ni drugega, ne skrbite: jaz bom šel ponj v pekel.« Imel je novo mašo, postal je duhovnik in res se odloči, da bo šel po svoj krstni list v pekel. Hodi, hodi in pride do gozda, nočilo se je že in zagledal je hišo pri gozdu in si mislil, da bo tu prosil za prenočišče. Vstopil je. V hiši je bila ženska. Prosil jo je za prenočišče. Ženska je govorila: »Ne smem nikomur dati prenočišča, ker me mož, če pride domov, ubije.« Prosi jo, naj mu da nekje prostor, ker gre v pekel po svoj krstni list in da je to daleč, da si malo odpočije, ker naprej ne more več iti. Ženska mu pravi: »Kje bi vam dala prostor, ker ga nimam in možu že od daleč diši tuj človek. Ali vas skrivam pod posteljo?« »Dobro je, jaz bom pod posteljo spal, samo da si malo odpočijem.« Čez nekaj časa pride mož domov in že od daleč kriči: »Kdo je tu, da čutim vonj?« Vstopi: »Kdor je, naj hitro pride sem, drugače ga ubijem.« Ženska zelo prestrašena pravi: »Tiho bodi, tiho, tukaj spi človek, da si malo odpočije, ker gre v pekel po svoj krstni list.« Mož: »Kam gre?« »V pekel.« Prestrašeno vpraša: »Kje pa je?« »Tu pod posteljo.« »Naj pride hitro sem, ker ga moram nekaj vprašati.« Duhovnik pride izpod postelje. »Kam greste?« »V pekel grem, po moj krstni list, pa sem tu pri vas prosil za prenočišče, ker je to zelo daleč, pa nisem mogel iti naprej. Kako naj vam poplačam dobroto, da sem dobil prenočišče?« Mož, zelo prijazen, pravi: »Pojdite in poižvedite, kakšno trpljenje mene tam čaka. Jaz sem tisti, ki je ubil toliko ljudi. Poglejte v peklu tisti prostor, ki me čaka, in ko se boste vračali, morate priti sem, da mi poveste.« »Dobro, pogledal bom, in ko pridem nazaj, vam bom povedal vse, kar bom videl.« Odšel je. Prišel je v pekel in našel tistega šepavega hudiča. Rekel je: »Dajte moj krstni list, sicer z vami ne bo dobro.« S seboj je imel blagoslovljeno vodo in kladivce. Šepasti hudič je kričal drugim hudičem: »Držite zaprta vrata, da ne bo mogel noter.« Hudiči so tako držali zaprta vrata, da so nohte zapičili skozi vrata. Duhovnik pa je priskočil in je vse nohte s kladivom zabil na vrata. Hudiči so kričali: »Jáj, jáj, kdo je to, ki nas tako muči.« Hudič je hitro tekkel po krstni list. »Tu imate vaš krstni list pa takoj odidite in nikoli več ne pridite.« »Jaz moram videti, kakšno mučenje tu čaka tistega človeka. To mi morate pokazati, drugače vas vse krstim.« Hudiči so se bali, zato so ga pustili in mu vse pokazali: to čaka tega, to tega, najhujša postelja pa čaka tistega, ki je ubil 99 ljudi. No, vse je vedel, imel je tudi krstni list pa se je vesel vračal. Prišel je do tiste kočice, tisti mož ga je komaj čakal in ga v velikem strahu vprašal. »No, kaj ste izvedeli?« »Joj, moj dragi človek, tam sem videl, da čaka tiste, ki pridejo tja, strašansko trpljenje. Vi pa imate najhujšo posteljo, vaša postelja je polna različnih muk.« Mož je zelo žalosten. »Ali bi mi vi ne mogli pomagati, da bi se rešil tistih muk?« »Ja, saj bomo videli. Če boste delali pokoro, je vse mogoče.« »Naložite mi pokoro, kaj naj napravim.« »Kaj ste delali, kako ste klali ljudi?« Pokazal je leskovo palico. »S to palico sem ubil 99 ljudi.« »Zdaj pa pojdite in nesite to

palico s seboj.« Šla sta malo od hiše in mu pravi: »Zdaj pa to palico posadite, vsak dan jo zalivajte, ali v ustih morate nositi vodo in hoditi po kolenih in tako jo zalivajte toliko časa, dokler ne bo pognala vej in listov.« Mož je rekel: »Ves čas jo bom zalival, po kolenih bom hodil ponoči in podnevi, samo da se rešim tistega trpljenja.« Duhovnik je odšel domov in doma veselo opravljal božjo službo. Mož pa je vedno po kolenih nosil v ustih vodo in zalival palico. Od takrat je minilo že 13 let. Duhovnik pa je docela pozabil in na to ni več mislil. Nekoč pa se pelje daleč, nenadoma je pri nekem gozdu. Pogleda naokoli in vidi, da se neki zelo star človek po kolenih vlači okoli drevesa. Tedaj se spomni: »Kdaj sem jaz tu hodil?« Skoči dol, gre tja, starec je ravno nazadnje prinesel vodo. Prepoznala sta se. Mož je z veseljem kriknil: »Bog vas je prinesel, bliža se mi zadnja ura, da me spravite z Bogom.« Duhovnik se je zahvalil Bogu, da je ravnal modro. Mož se je spovedal, očistil greha in srečno umrl. Iz tiste palice je zrastle lepa hruška, imela je 99 lepih hrušk, ki so zelo lepo dišale. Duhovnik se je peljal nazaj domov in hvalil je Boga, da ga je tako vodil po čudni poti. Mož se je spokoril, ko je 13 let po kolenih v ustih nosil vodo, dokler ni iz tiste palice zrastle drevo in na njem je bilo toliko lepih, dišečih sadov, kolikor ljudi je s palico ubil. Po dolgi pokori je srečno umrl.

Tretja materina zgodba v narečnem zapisu Avgusta Pavla

Kàk jà ädän òlòvik s pèkla svoj křstnj lřst nazàj prnàso?

Břu jà ädnòuk mä d goričkimi brigámi ädän vàlkj sřmák. Nòuč no dèn sä jà matrào pa sř jà stàškřn tàboron slřžo sagdäněšřnj krù. Òdo jà vlějs sřázän brát, ár sř jà něj mògo dřř křpřiti. Žàna nàgova jà že vàč mèjsäncof šřrka břila. Ädnòuk, da jà tà sřmák pá vlějs odřšo sřřj äřva brát, jà žàna domá täčäs porodřla dèřtácä; břu jà pòřbäc. Sřmák ot tòga nřka nävěj pa v lějsř lř dalä bärě bärě dřva. Naädnòuk sämo k nàmi stòupi ädän nàznáni òlòvik zälěnjř křbřikon pa ga přřta, kà dèla? »D'à! dřva bärěj, ka san sřmák, pa sř nàmřän křpřiti.« Tä òlòvik zälěnjř křbřikon nàmi na tòu tàk vällj: »Znás kà?! Pogòdřva sä! D'äs tř dän pèjnázä ka tř nädä trbèlo po tàboraj odřti, či mř tř třsto dáš, ka domá máš, pa sän nävějš ka máš.« Sřmák sř mřslo, věj nàmi tòu lãřko dän, ka nävén či, màn; tòu nàmi něj f pàmät vdàřřlo, ka bř žàna domá frěgnola dèřtä mètř. Zátò jà dak obäčo, ka nàmř třsto dá, ka nävěj, či má. Pogòdřřla sta sä pa nàmř tä nàznanj òlòvik cèřlo àdřco pèjnáz dào. Potèn sta sř v rokě ségnola pa sta säki za svòjřn pòslo odřřšla. Da jà sřmák tàbo(r)ščar že zadòsta sjázni nábřo, väsèlo jà fičkàro přřtř dòumi. Alř kak domòu přřdä pa zaglédnä žàno f pòstälř pa máloga sřnäka, tè jà třno žalostän grátò. Žàna ga přřta: »Kà tř jà, třvãřš, ka sř tàk žalostän?« »Kà bř nãbj břu žalostän« – prãvi sřmák – »da san tòu dèřtácä òudò!« pa jà sä natěncř ovàdo žãnj, kà sä žřin přpãřřlo ř ka jà tà òlòvik zälěnjř křbřikon zagvřšno sän täüdj břu.

Kàk so dèřta s křsta domòu prnäsř, òča jà křstnj lřst fčäsř sráno, dař ga niščä něj nãřšo. Alř zòupstòj ga sráno; naãnjkrát jà nãjmrä čüdnò prãmřno; tè so pãč znälř, ka jà třstř òlòvik täüdj břu. Obä sta třno žalostnjva grátala, alř nikomř sta nřka nej ovàdřla.

Pòřbäc jà rásò pa sta sř mòuš pa žàna tàk zgúčala, ka ta ga dalä za pòpa fčřtř. Pòřbřčäk jà břu zdrävã glávã ř bisträ pãmãtř, zátò da jà že vèkšř břu, jà řtro f pãmätř

zoo, ka so oča sigdár t̄no žalostni, da ga vidijo. Väčkrát já spítávo očé: »Ōča, zākaj stā sigdār tāk žalostni, da präd vás prídän?« Alí oča so nám̄i nikanej st̄l̄i oväd̄it̄i. Da sã sin žé skòro splòj vónáfčo, pa já na slèjgno lèto prišo domòu k stàr̄ison, sã já ädnòuk zgòud̄ilo, ka já oča na drvòtani d̄jva kálo. Sin já t̄udi šòu na drvòtan pa já t̄udi záčo d̄jva kálati. Kak já s̄ik̄ero nòtr̄ vd̄rvòu fs̄ejko pa jo já n̄ej mògo vòzvågnoti, pròso já očo, n̄aj̄ prākòu màlo naráznok vlič̄éjo. Ōča já itro dvá p̄ysta f pòuknò dào, ka b̄i ráznok vlèjko. Alí t̄e sin s̄ik̄ero b̄r̄š vòpotégnä, oč̄ini p̄yst̄i so sã pa f pòuknò zgràb̄il̄i. Ōča já krič̄o, ka ga bol̄i, ali sin já àtak právo: »Ōča! tãcas van nã p̄ist̄in p̄rstòuf, dòkãc̄ m̄i nã povèjtã, zakōj stã tāk žalostni, da mãn̄e viditã?!« Ōčo já t̄no bol̄elo, záto já právo: »Dráḡi mōj sin! Kã b̄i büu n̄aj̄ žalostän! Tvòj̄ k̄rst̄ni list̄ já f p̄ekli.« – Ōu oča! – väl̄i sin – ç̄i já sãmo tòu, t̄e sã nika nã stàràjtã: D'äs mo žé šòu f pãkão pònãga.

Da já sin svòjo svèto p̄rvo mãšo oprávo, t̄e sã ädnòuk r̄ej̄san napòuto, f pãkão pa k̄rst̄ni list̄. Idã, idã pa priidã do ädnoga l̄ej̄sa; žé já nõuç̄ grac̄üvala, da já zagl̄udno ädno kùč̄ico p̄ l̄ej̄si: mislo s̄i, ka dã t̄u sálaš pròso. Nòtr̄ já šòu, pa já ädno stáro bãbo n̄aj̄šo f kùč̄i: pròso já ot n̄e sálaš; bãba já právla, ka nãsm̄i nikom̄i sálaša dàti, ár̄ jo ovãç̄i d̄et̄, n̄aj̄ domòu prída, büjã. Alí ùn n̄ej̄ n̄ej̄ m̄era dào pa já právo: »Vèj̄ m̄i pa dàjtã za bòzo vòlo n̄indr̄ màlo m̄esta, ka idän f pãkão po mōj k̄rst̄ni list̄, pa znátã, ka já tòu t̄no dàlãč̄: ràd b̄i s̄i màlo poç̄it̄no, ka san žé tāk tr̄üjdän, ka vãč̄ nãm̄rãn dalã [...]

[Pripis: strani 180 in 181 v originalu manjkata.]

[...] sã poglédnãn pa príidlãn nazãj̄ pa van sã po ist̄in̄i povèn, kã mo vido ì ç̄üu.

Odišo já pòp pa já prišo f pãkão. Na tr̄náci já n̄aj̄šo toga plãntavoga toga üdoga pa nám̄i já právo: »Dãjtã s̄e mōj k̄rst̄ni list̄, òvak nãdã zvãm̄i dòbro!« Mòo já pa säof žãgnãno vodòu ì ädän amrič̄äk. Plãntavi tã (h)üdi já kričo na vãs glás òvin üdin. »Ç̄üj̄ dvãri d̄jštã, ka nãdã mògo nòtr̄!« T̄i üdi so tāk dvãri ç̄üj̄ d̄jžãli, ka so sã n̄in noèti sã skòus dv̄er̄ vr̄ezãli. Pòp já pa ç̄üj̄ skòčo pa já noètã s ämron sã dòj̄ na dvãri zabüu. T̄i (h)üdi so kričãli kak si vrazḡe: »Dãj̄, 'dãj̄! štò já tòu, ka nas tāk mantrã?« Tã plãntavi já pa itro b̄ej̄žo po k̄rst̄ni list̄: »Tòu máta vãs k̄rst̄ni list̄ pa sãmo itã pa nigdár vãč̄ nã pritã.« Alí pòp sã já n̄ej̄ gãno, nãgo väl̄i. »D'äs mòrãn vidit̄i, kãkša mãntra çãka t̄u tistoga d̄eda, ka já tak dòsta lüdi bü. Tòu m̄i mòrãtã pokázati, ovãç̄i vas sã ok̄st̄in.« T̄i (h)üdi so sã tāk zbod'ãli, ka so ga fçãsi na m̄est̄i nòtr̄ p̄üst̄il̄i pa so nám̄i sã pokázãli. Tòu çãka tòga, tòu tòga, ta nãj̄üj̄ša pòstãla pa çãka tistoga, kãk já dävédäsédävèt̄ lüdi bü. Nò, t̄e já žé sã znào, pa k̄rst̄ni list̄ já žé t̄udi mòo, t̄e já vãs̄el̄i šòu nazãj̄.

Prišo já do tistã kùčã; d̄ed̄ ga žé kòmai çãko pa já z väl̄k̄im̄i straãm̄i pító pòpa: »Nò, kã stã zv̄e(d)l̄i?« Pòp nám̄i pa väl̄i: »D'aj̄ mōj dráḡi èl̄òvik! tãn san vido, da strãšnã mòkã çãkajo tãn tistã, ki tá pridãjo. V̄ij̄ pa máta to nãj̄üj̄šo pòstãlo, vãša pòstãla já sãkšof f̄el̄ã mãntr̄of p̄una.« D̄et̄ sã právãč̄ žalost̄ij̄ pa právi: »Kã pa b̄i v̄ij̄ n̄ej̄ mògl̄i mãn pomãgat̄i, ka b̄i sã d'äs r̄ej̄šo tistã mòkã?« – 'Ōu! kãb̄inej̄!; ç̄i tã d̄elãl̄i pokòuro, já sã mogòuçã. Nòpa, kã stã gr̄ej̄š̄il̄i, sk̄en̄ ì kãk stã l̄idi klãli? D̄et̄ pokázã ädän l̄eskov bòt: »St̄en̄ bòton san büjo dävédäsédävèt̄ lüdi.« – »Ōtã – väl̄ij̄ pòp – ì nãstã t̄e bòt säof!« Šlã sta än falat krãj̄ ot kùčã, tãn pòp àtak právi: »Zdãj̄ pa t̄e bòt t̄u nòtr̄ posátã ì sãg d̄en̄ ga pol̄ej̄vaitã, alí vlãmpaj̄ mòrãtã vodòu nosit̄i ì po kòulinaj̄ odit̄i; ì tàg ga

polèjvajtä täčäs skòus, dòkáč nä požäné vèjkä ì liskä. «Dèt jã prãvo: »Skòus mo ga polèjvo, po kòulīnaj mo òdo vnòčì ì vudné, nãj sã sãmo rèjšīn tista mãntrã.»

Pòp jã odīšo domòu pa jã domã vãsélo oprãvlo bòžã slũžbã. Dèt pa jã prãvãdno po kòulīnaj vodòu nõso v lãmpaj ì polèjvo lèskov bòt. Mínolo jã trñãisãt lèjt ot tistī mào; pòp jã žī splòj požãbo dèda. Ädnòuk pa sãmo prīidã nīkãk pòñãga, ka sã nãj na spòuvīt pãla. Rèjsan sã pãla. Pãla sã, pãla, naãdnòuk jã sãmo pr ädnon lèjsī; kãk sã oglédnã, vídī, ka ädãn tñno stãri dèidãk sã po kòulīnaj vlãčī okòulī ädnoga drèjva; tẽ nãmī f pãmãt spãdnã, ka jã ùn žẽ ädnòuk tũ òdo. I'tro dòj s kòu skòčī pa tá idã. Tã stãrī jã rãnč tẽ op slèignīn vodòu prñãso. Obã sta sã spoznãla. Dèt jã vãsélo skrīčo: »Sãn bòug vas jã prñãso, rãnč sã mī blīža zãgña vòra, ka mã sprãvītã z bòugon.» Dèt sã jã spovèdo ì prãčīsto pa jã srãčno mrò.

S tistoga bòta pa jã zrásla lèjpa grũška pa jã mejla lèjpi dävédãsédävèt grũšãk, ka so tñno lipòu dísalã. Dèt jã vãlko pokòuro dèlo, da jã trñãisãt lèjt po kòulīnaj v lãmpaj vodòu nõso täčãs, ka jã s tistoga bòta drèjvo zráslo ì tãlko lèjpora dīšèčãga sadũ nãñãn bìlòu, kãlko lüdi jã zñin bújo. Po dúgoj pokòurī jã srãčno mrò.

Značilnosti materine pravljice

Samoglasniki: za dolgi *i* je pogosto zapisan dvoglasniški *ij* → *odijšo/sta odišla, so bilij, bolij, dišij, kričij*; samoglasniški *l* je zapisan z *u* → *sta gučala, puna, duga*; za samoglasnik *u* je vedno zapisan *ü*, ki je lahko nastal tudi iz *i*-ja → *je slũžo, küpiti, tü, čütim, lüdi, krüh, je büo, šürka* 'široka'; polglasnik se je razvil v *e* → *den*; dolgi *jat* je dal odraz *ej* → *lejs, rejsan, je nej mogo, dejte, je mejla, vejte*; za dolga *o* in nosni *o* je odraz *ou* → *se napouti, po koulinaj* 'po kolenih', *okouli, skous*. Samoglasniški upad je pogost pri deležnikih na *-l* → *je odo* 'je hodil', *je meo* 'je imel', *mogo* 'mogel'; drugi primeri samoglasniškega upada so še *sirmak* 'siromak', *velki* 'veliki', *človik, či če, ma* 'ima', *so vidli* 'so videli'.

Soglasniške premene so pogoste. Soglasnik *h* onemeva, večkrat pa ga zamenja *j* → *je odo* 'je hodil', *lejko, vala* 'hvala', *na počitnicaj, po taboraj*; sklop *hr* se izgovarja kot [gr] → *grũška*; zvočnik *j* se piše *gy* → *gyes* 'jaz'; palatalni *nj* je ohranjen → *zagnja* 'zadnja', *slegnjo leto* 'zadnje leto'; patalalni *lj* otrdi → *f posteli*; zvočnik *v* pred nezvenečim soglasnikom in na koncu besede se piše *f* → *f pekoe, f posteli, fčiti se*; končni *-m*, ki v vsej panonski narečni skupini prehaja v *-n*, je v materini tretji pravljici večinoma ohranjen, redko je zapisan *-n* → *nesmen, tan, man*. Sklop *kt* se zapisuje s *št* → *što* 'kdo'.

Oblikoslovne narečne značilnosti so naslednje: dajalnik in mestnik ednine moškega spola imata končnico *-i* → *f pekli*; v mestniku množine je končnica *-aj* → *v lampaj* 'v ustih'; ob imenovalniku množine srednjega spola se pojavlja pridevnik v ženskem spolu → *sühe drva*. V pridevniški

sklanjatvi je ohranjena trda sklanjatev → *toga plantavoga*. V glagolski spregatvi je ohranjeno tudi končniško naglašanje.

V pravlјici so zapisane številne prekmurske narečne besede: *bojali so se* 'bali so se', *bot* 'palica', *brat* 'pobirati', *činim* 'delam', *da* 'ko', *dokec* 'dokler', *dokeč* 'dokler', *drvotan* 'tnalo', *ednok* 'nekoč', *falat* 'košček', *gda* 'ko', *gde* 'kje', *gračüvala je* 'postajala je', *gučala sta* 'govorila sta', *hamriček* 'kladivce', *hiža* 'hiša', *je grato* 'je postal', *je kalo* 'sekal', *ka* 'da', *kuča* 'hiša', *lampe* 'ustnice', *lucki človek* 'tujec', *mantra* 'mučenje', *mantra nas* 'muči nas', *moka* 'muka', *nanč* 'nič', *ne starajte se* 'ne skrbite', *nika* 'nič', *nindri* 'nekje', *ob slejgnjem* 'zadnjič', *odijšo je* 'odšel je', *oditi* 'hoditi', *ovak* 'drugače', *ovi* 'oni', *pà* 'zopet', *pejnezi* 'denar', *pita* 'vpraša', *plantav* 'šepav', *pojbec* 'fant', *ranč* 'ravnokar', *saga* 'duh, vonj', *salaš* 'prenočišče', *se* 'sem', *se je vö nafčo* 'izučil se je', *sigdar* 'vedno', *štampet* 'postelja', *ta* 'tja', *tabor* 'skupno delo' (nem. Tagwerk), *te hüdi* 'hudič', *tečas* 'takrat', *trbelo nede* 'ne bo treba', *trno* 'zelo', *vej* 'saj', *vö* 'ven', *vrli (cilo)* 'zelo dober', *zancajt* 'čez nekaj časa', *žegnjena voda* 'blagoslovljena voda'. Večina besed je slovanskega izvora, nekaj je nemških oziroma germanskega izvora → *je grato*, *lampe*, *pojbec*, *štampet*, *tabor*, *zancajt*, *žegnjen*; nekaj je madžarskih prevzetih besed → *bot*, *falat*, *pejnezi*, *saga*, *salaš*.

Značilnosti narečnega zapisa tretje zgodbe Avgusta Pavla³⁸

Dolgi naglašeni samoglasniki: *í/îj* → *líjst*, *bíjla*, *odíšo*, *porodíla*, *píjta*, *váljî*, *tíj*, *odíjšla*, *príjda*, *síneka*; *ü* → *slúžo*, *kriü*; *é* → *spékla*, *dén*, *žé*, *bäré*, *zälénin*, *déla*, *trbélo*, *v roké*, *vesélo*, *zaglédnä*, *naténci*, *zälénin*; *ëj* → *v lèjs*, *nèj*, *mèjsecof*, *dèjtäcä*, *nävèjš*, *cèjlo*; *ou* → *ednòuk*, *nòuč*, *naädnòuk*, *stòupi*, *tòu*, *pogòudiva sä*, *dòumi*, *òudo*; *á* → *brígámj*, *sýmák*, *brát*, *domá*, *tačas*, *neznáni*, *dáš*, *máš*, *máloga*, *gràto*.

Kratki naglašeni samoglasniki: *ì* → *goričkijmj*; *ü* → *büu*, *küpiti*, *šürka*; *i* > *ü* → *zagvüšno*; *ë* → *potën*; *ò* → *òdo je*, *člòvik*, *svòjin*, *pòslon*, *zadòsta*, *f pòstáli*; *à* → *matrào*, *žàlostän*, *ovàdo*, *tàboron*, *dàle*, *sàmo*, *dàn*, *po tàboraj*, *àdřco*, *dào*; *ä* → *prnäso*, *välki*, *žàna*, *nägova*, *váč*, *k njämj*, *nämren*, *näde*, *obäčo*, *prpätilo*; *ř* → *křstni*, *dřva*.

Nenaglašeni samoglasniki: *j* → *člòvjik*, *brígámj*; *o*; *a* → *kak*; *ä* → *ädnouk*, *ädän*, *mäd*, *sä*, *jä*, *s täškin*.

³⁸ Gradivo za glasoslovje je izpisano iz prvega odstavka besedila.

Primeri moderne vokalne redukcije: *šymák* 'siromak', *välki* 'veliki', *máš* 'imaš'.

Narečni soglasniki: $h > \emptyset$, $j \rightarrow krü$, *odo je*, *süje*, *läjko*, *täüdj* 'ta hudi', *po taboraj*; $-m > -n \rightarrow sän$, *nämrän*, *zälénin*, *kľbükon*, *dän*, *nävén*, *potèn*, *taboron*, *za svòjijn pòslon*; $v > f \rightarrow drf$, *mèjsäncof*, *f pàmät*, *ftegnola*, *se 'vse'*; $n' \rightarrow k$ *nämj*; $lj > l$; $j > dj \rightarrow d'ä$ 'jaz', *d'äs* 'jaz'.

Oblikoslovni dialektizmi v prvem odstavku zgodbe: samoglasniška beseda \rightarrow *med brigami* (or. mn.), *v léjsi* (mest. ed.), *prtj dõumi* (daj. ed. m. sp.); pridevniška beseda \rightarrow *välki šymák* (določna oblika), *od toga*; glagol \rightarrow glagoli v sedanjiku imajo končniški naglas: *bärén*, *bärëš*, *bärëš*, *bäré*; *nädä* 'ne bo', *je segnola*, *zagledne*; deležniki: *matràò*, *òdo je*, *odišo je*, *si mislo*, *si jä nëj mògo*, *je nabro*, *je grato*, *je ovàdo*; namenilnik je ohranjen, prav tako nedoločnik: *odišo je dÿva brát*, nedoločnik: *si nämrän küpiti*; prislov \rightarrow *táčás*; vezniki \rightarrow *no* 'in'.

Besedje v prvem odstavku zgodbe: *ädnòuk* 'nekoč', *adrca* 'culica', *ar* 'ker', *bärén* 'nabiram', *je fičkarò* 'je žvižgal', *je grátò* 'je postal', *je obáčò* 'obljubil je', *je odišo* 'je šel', *ka* 'da', *lèjs* 'gozd', *naädndòuk* 'nenadoma', *naténci* 'natančno', *nika* 'nič', *no* 'in', *nädä trbèlo* 'ne bo treba/potrebno', *ovàdo* 'izdal', *pèjnzezi* 'denar', *píjta* 'vpraša', *pójbec* 'fantek', *sagdänéšni* 'vsakdanji', *san õudo* 'sem prodal', *se je matrào* 'se je mučil', *tábor* 'dnina', *täüdi* 'hudič', *tjvárjš* 'zakonski drug', *tÿno* 'zelo', *välj* 'reče', *vej* 'saj', *zaglédnä* 'zagleda', *zagvüšno* 'gotovo', *znáš* 'veš'.

VIRA IN LITERATURA

Marc L. Greenberg, Glasoslovni opis treh prekmurskih govorov in komentar k zgodovinskemu glasoslovju in oblikoslovju prekmurskega narečja. *Slavistična revija* 41/4, 1993, 465–487.

Marko Jesenšek (ur.), *Prekmurska slovenska slovnica (Vend nyelvtan)*. Prevod: Marija Bajzek Lukač. Maribor, 2013. (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 100).

Francek Mukič, *Porabsko-knjižnoslovensko-madžarski slovar*. Szombathely, 2005: Zveza Slovencev na Madžarskem.

Franc Novak, *Slovar beltinskega prekmurskega govora*. Murska Sobota, 1985.

Vilko Novak, Življenje in delo Avgusta Pavla. *Razprave [Razred 2], Razred za filološke in literarne vede* 7, 1970, 293–341.

Elizabeta Obal Pavel, *Prekmurske pravljice*. Rokopis, 1911–1912. (Arhiv družine Pavel. Zinka Zorko jih je leta 2013 podarila Judit Pavel, hči Avgusta Pavla.)

Avgust/Ágoston Pavel/Pável, *A vashidegkúti szlovén nyelvjárás hangtana [Glasoslovje cankovskega slovenskega narečja Cankove]*. Budimpešta, 1909.

Zapis Pavlovih objav pravljic v *Časopisu* 1912–1913.

Rokopis petih narečnih pravljic, ki jih je mati poslala Avgustu Pavlu.

Zinka Zorko, *Haloško narečje in druge dialektološke študije*. Maribor, 1998. (Zora, 6).

Zinka Zorko, Oblikoslovje in leksika v govoru Cankove. *Avgust Pavel*. Ur. Zinka Zorko in Miha Pauko. Maribor, 2003, 73–94. (Zora, 23).

FAIRYTALES BY AVGUST PAVEL IN THE PREKMURJE CANKOVA SPEECH

Summary

Avgust Pavel (1886–1946) was born in the town of Cankova, studied Hungarian and Latin in Budapest and showed great interest in Slavic linguistics. His 1909 *Glajoslovje cankovskega slovenskega narečja* was published in Hungarian. In 1941 he penned *Prekmuska slovenska slovnica – Vend nyelvtan*, which was published only in 2013 by the publishing house Zora in Maribor, translated by Marija Bajzek Lukač and edited by Marko Jesenšek. Pavel's mother had sent five hand-written fairytales to be reorganized and published by her son; four of these were published in *Časopis* in Hungary between 1913 and 1914.

This paper primarily focuses on the phonetics, morphology and lexis in the tales by Pavel's mother and Pavel's dialectal version of these fairytales. The Cankova vowel system encompasses (1) long monophthongs and diphthongs, which evolved from the circumflexed sounds, and (2) short stressed vowels that stemmed from acute and umlauted stressed vowels.

Vowel withdrawal is almost non-existent, while the vowel-like *r* sound is preserved. Morphological and word-formational patterns retain the original Slovenian suffixes, three grammatical genders, three numbers and all stress types. The declension of singular masculine nouns exhibits a dialectal suffix *-i* in the dative and locative cases, while in the locative case of plural nouns the suffix *-aj* is present. Feminine nouns display the suffix *-of* in the singular of the instrumental case. Hard adjective declension is preserved. A final-syllable stress type is preserved in verbal conjugation; preserved are also the infinitival endings *-ti* and *-či* and a supine. Many archaic words are still present among adverbs.

The fairytales by Pavel's mother mirror the dialect language, stresses are scarce, and well-preserved are the diphthongs *ej*, *ou* and the *ü* sound. Pavel's dialectal version of fairytales closely follows the then Prekmurje Cankova speech.

AVGUST PAVELS MÄRCHEN IN DER SPRACHE AUS CANKOVA/KALTENBRUNN IN PREKMURJE

Zusammenfassung

Avgust Pavel (1886–1946), geboren in Cankova/Kaltenbrunn, studierte Ungarisch und Latein in Budapest und beschäftigte sich auch mit der slawischen Linguistik. 1909 veröffentlichte er auf Ungarisch geschriebenes wissenschaftliches Werk *Glajoslovje cankovskega slovenskega narečja* (*Phonetik des slowenischen Dialekts in Cankova*), im Jahr 1942 schrieb er *Prekmurska slovenska slovnica – Vend nyelvtan* (*Prekmurje slowenische Grammatik – Vend nyelvtan*), die aber erst 2013 beim Zora-Verlag in Maribor/Marburg erschienen ist. Die Grammatik wurde von Marija Bajzek Lukač übersetzt und von Marko Jesenšek herausgegeben.

Nach 1910 schicke die Mutter von Avgust Pavel ihm fünf handgeschriebene Märchen, damit er sie umschreibt und veröffentlicht. In *Časopis (Die Zeitung)* sind in Ungarn zwischen 1913 und 1914 vier Pavels Märchen erschienen.

Die Abhandlung ist auf Phonetik, Morphologie und Lexik in den Geschichten der Mutter, und in den Märchen, die Pavel im Dialekt schrieb, konzentriert. Das Vokalsystem in Cankova/Kaltbrunn bilden lange Einzel- und Doppellaute, die aus Zirkumflex-Lauten gebildet werden, und kurze betonte Vokale, die nach den akut- und umlautbetonten Lauten kommen. Die Absenkung der Vokale ist minimal, der vokale *r* ist erhalten. Die morphologischen und Wortbildungsmuster behalten die originäre slowenische Endungen, drei Genera, drei Numeri und alle Akzenttypen. In der Deklination der Maskulinum Substantive ist die einzige dialektale Endung *-i* im Dativ und Lokativ, im Lokativ im Plural ist die Endung *-aj*. Die Femininum Substantive haben im Instrumental im Singular die Endung *-of*. Die harte Adjektivdeklination blieb erhalten. Bei der Verbflexion blieben die Endbetonung, der Infinitiv auf *-ti*, *-či* und das Supinum erhalten. Unter den Adverbien sind immer noch viele archaische zu finden.

Die Märchen von Pavels Mutter sind der Dialektsprache nahe, es gibt wenige Akzente, gut erhalten bleiben: Zweilaute *eĭ* und *ou* sowie *ü*. Pavles Dialektversion der Märchen bleibt der damaligen Sprache aus Cankova/Kaltbrunn in Prekmurje treu.